

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2018

Denisa Malá

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

**Náboženský a kulturní život v římskokatolické farnosti Třebechovice pod Orebem
od 60. let 19. století po 60. léta 20. století**

Bakalářská práce

Autor: Denisa Malá
Studijní program: B 7105 Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví – historie
Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání bakalářské práce

Autor: Denisa Malá

Studium: F14BP0150

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví - historie

Název bakalářské práce: **Náboženský a kulturní život ve farnosti Třebechovice pod Orebem od 60. let 19. století po 60. léta 20. století.**

Název bakalářské práce AJ: Religious and cultural life in parish in Třebechovice pod Orebem between the 1860s and 1960s.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je popsat náboženský a kulturní život ve farnosti, zejména se zaměřením na proměny v oblasti udílení svátostí, běžný život farnosti a její obsazení, výuku náboženství a kulturní a charitativní přínost farnosti pro obec. Též budou sledovány stavební úpravy a proměny interiéru farního kostela, dále bude brán zřetel na situaci vzniklou odlivem věřících do evangelické církve a v neposlední řadě budou zmíněni zde působící duchovní. Hlavními metodami bude heuristika odborné literatury a pramenů (matriky, farní kroniky, pamětní knihy). Výsledky budou statisticky zpracovány a analyzovány. Následná syntéza poté ukáže, jaké změny během zkoumaného období proběhly.

SOkA Hradec Králové, fond: Farní úřad Třebechovice pod Orebem; 1706-1952. HOFMANOVÁ, Miroslava a kol., Třebechovice pod Orebem, Město Třebechovice pod Orebem 2004. NEŠPOR, Zdeněk, Variety české religiozity v "dlouhém" 19. století (1780 -1918), Ústí nad Labem 2010. KADLEC, Jaroslav, Přehled českých církevních dějin 2.díl, Praha 1991.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Oponent: Mgr. Martina Bolom Kotari, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 27.5.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala svým rodičům, prarodičům a bratrovi za jejich podporu a to nejen během psaní mé práce a studia, ale za vše čím pro mě byli, jsou a vždy zůstanou.

Mé poděkování nesporně patří vedoucímu mé práce Mgr. Petru Polehlovi, Ph.D. za cenné rady, ThLic. Janu Šlégrovi, SL. D., za vstřícnost, se kterou mi umožnil přístup k materiálům uloženým v Třebechovicích pod Orebem a pracovníkům Státního okresního archivu v Hradci Králové za přístup k dokumentům potřebným pro mou práci.

V neposlední řadě bych chtěla též poděkovat mým přátelům a spolužákům, z nichž bych ráda vyzdvihla osobu sl. Andrey Jaklové, která, nevěda co ji čeká, se uvolila k přečtení mé práce, práci skutečně přečetla a pár nápady vylepšila.

Anotace

MALÁ, Denisa, *Náboženský a kulturní život v římskokatolické farnosti Třebechovice pod Orebem od 60. let 19. století po 60. léta 20. století*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2018, 52 s., Bakalářská práce.

V práci jsou v pěti kapitolách vylíčeny dějiny farnosti Třebechovice pod Orebem od 60. let 19. století do 60. let 20. století. První kapitola popisuje město a farnost se všemi kostely, následuje zhodnocení přestupů ve víře v zadaném období spolu se seznamem duchovních ve farnosti působících, z nichž někteří jsou blíže představeni. Poté je zobrazen průběh liturgického roku, v rámci čehož jsou zohledněny i světové války a lokální události té doby. Práce pokračuje pohledem na udílené svátosti a v závěru je zaměřena na vzdělávací a kulturní činnost ve farnosti.

Klíčová slova: Třebechovice pod Orebem, římskokatolická církev, 1863–1963, svátosti, Antonín Flesar, Josef Řehák, Stanislav Marek, Josef Jelen, Josef Světelský

Annotation

MALÁ, Denisa, *Religious and cultural life in Roman Catholic parish in Třebechovice pod Orebem between the 1860s and 1960s*, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2018, 52 pp., Bachelor Degree Thesis.

This Bachelor Degree Thesis describes history of Roman Catholic parish in Třebechovice pod Orebem between the 1860s and 1960s in five chapters. The opening belongs to introduction of the city and the parish with all its churches followed by evaluation of conversions in referenced period and list of clerics who carried their duties here. Next part shows the course of the liturgical year and within the framework there are taken into account the World Wars and local events. The work continues by administration of the sacraments and the final part is devoted to educational and cultural activities in parish.

Keywords: Třebechovice pod Orebem, Roman Catholic Church, sacraments, Antonín Flesar, Josef Řehák, Stanislav Marek, Josef Jelen, Josef Světelský

Obsah

Úvod	1
1. Třebechovice pod Orebem	4
1.1 Město Třebechovice pod Orebem.....	4
1.2 Farnost	5
1.2.1 Kostel sv. Ondřeje.....	6
1.2.2 Kostel Božího Těla na Orebu.....	6
1.2.3 Kostel sv. Jakuba staršího ve Vysokém Újezdě nad Dědinou	6
1.2.4 Kostel sv. Petra a Pavla v Jeníkovcích	7
1.2.5 Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Krňovicích.....	7
1.2.6 Kostel sv. Máří Magdaleny v Leducích.....	7
1.3 Duchovní správci třebechovické farnosti	7
1.3.1 Antonín Flesar.....	9
1.3.2 Josef Řehák	10
1.3.3 Stanislav Marek	12
1.3.4 Josef Jelen	13
1.3.5 Josef Světelský.....	16
2. Přestupy ve víře.....	17
3. Církevní rok v Třebechovické farnosti.....	21
3.1 Průběh roku.....	21
3.2 Prusko-rakouská válka.....	24
3.3 První světová válka a vznik republiky.....	25
3.4 Druhá světová válka a její následky	28
4. Svátosti	31
4.1 Křest.....	31
4.2 Svátost smíření a svátost eucharistie	32
4.3 Biřmování	33
4.4 Svátost manželství	35
4.5 Pomazání nemocných	38
5. Školství a spolky v Třebechovicích	40
5.1 Třebechovická škola	40
5.2 Nepasická škola	44

5.3 Jeníkovická škola.....	45
5.4 Bělečská škola	46
5.5 Spolky Orel, Oreb a Libuše	48
Závěr.....	49
Seznam pramenů a literatury	50
Archivní prameny	50
Literatura	51
Internetové zdroje	52
Přílohy	53

Úvod

Cílem této bakalářské práce je ukázat život náboženský a kulturní ve farnosti Třebechovice pod Orebem. Název práce odkazuje na rozmezí od 60. let 19. století po 60. léta 20. století. Konkrétní léta, v nichž se daná práce pohybuje, jsou roky 1863–1963. Tyto roky jsou určitými milníky. První z nich odkazuje na osobu Antonína Flesara, kaplana, který v Třebechovicích působil během let 1858–1869 a v roce 1863 započal se zapisováním pamětní knihy, jež se stala pro tuto práci neocenitelnou. I druhý letopočet se pojí s osobou duchovního v Třebechovicích působícího. Josef Jelen sice již v roce 1963 v třebechovické farnosti nepůsobil, ale byl to rok, kdy se zřekl svého dosavadního života a poslání a své působení duchovního ukončil.

Není mi známo, že by existovala v současné době publikace zabývající se třebechovickou farností. Výjimkou je snad jen publikace Antonína Flesara *Poznámky o faře třebechovické*,¹ ze které tato práce částečně čerpá informace. Zmíněna práce ale byla vydána v roce 1865 a věnuje se především starším dějinám. Některé informace týkající se farnosti se též vyskytují v knize Miroslavy Hoffmannové a kol. *Třebechovice pod Orebem*,² kniha ale primárně cílí na dějiny města. Stěžejní prameny pro zpracování tématu jsou pak uloženy v Státním okresním archivu Hradec Králové ve fondu Farní úřad Třebechovice pod Orebem a další materiály jsou uloženy ve Farním archivu v Třebechovicích.

Struktura práce byla stanovena následovně. První kapitola práce je věnována představení města a farnosti Třebechovice pod Orebem a třebechovickým duchovním. Na úplném počátku je zmíněna i starší historie Třebechovic pod Orebem, kvůli možnosti komplexnějšího pohledu na dále nastiňovanou problematiku. Zde jsem využila jak již dvě výše zmíněné práce, tak i knihy Ludvíky Domečky a Františka Ladislava Sála *Královehradecko*³ a *Dějepis Hradce Králové n. Labem a biskupství hradeckého*⁴ od Jeronýma Jana Nepomuckého Solaře. V rámci části věnované farnosti následují podkapitoly, jež se věnují kostelům ve farnosti. Poslední část první kapitoly, jak již bylo napsáno, představuje muže, jež zde působili. Z nich jsou blíže představeni kaplan Antonín Flesar, farář Josef Řehák, administrátoři Stanislav Marek a Josef

¹ Antonín FLESAR, *Poznámky o faře třebechovické*, Hradec Králové 1865.

² Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004.

³ Ludvík DOMEČKA – František Ladislav SÁL, *Královehradecko*, Hradec Králové 1935.

⁴ Jeroným Jan Nepomucký SOLAŘ, *Dějepis Hradce Králové n. Labem a biskupství hradeckého*, Praha 1870.

Jelen a katecheta Josef Světelský. Zde se práce opírá především o *Funkční knihy*⁵ a *Knihu pamětní fary třebechovické 1863*.⁶

V další kapitole jsem se zaměřila na změny náboženského vyznání, jsou sledovány přestupy mezi římskokatolickou církví a církvemi evangelickými a pokusila jsem se najít objektivní příčiny odlivu věřících a výsledky svého bádání zobrazit v grafech. Podklady této kapitoly jsou hlavně *Knih konvertitů*⁷ a *Přehled českých církevních dějin 2* Jaroslava Kadlece.⁸

V pořadí třetí kapitola se věnuje církevnímu roku ve farnosti. Skrze záznamy z *Knih ohlášek bohoslužeb*⁹ je ukázán jak obvyklý průběh roku, tak i to, jak ve farnosti byly jednotlivé svátky a mše slaveny. Kromě toho je zde i oddíl zaměřený na zápisy, které dokazují, jak ovlivňoval okolní svět a dění v něm život ve farnosti. Z *Knih ohlášek* se dozvídáme o prusko-rakouské válce, konci rakousko-uherského mocnářství, vzniku nové republiky a řada zápisů patří také světovým válkám. Opomenuty ale nejsou ani lokální události, které jsou do textu zapojeny v rámci jednotlivých podkapitol.

Předposlední kapitola je věnovaná svátostem s podkapitolami věnovanými křtu, svátosti smíření s eucharistií, biřmování, manželství a poslednímu pomazání. Tyto svátosti jsou nejdříve obecně přiblíženy a následuje popis jejich průběhu v rámci studované farnosti. Z literatury se jako neocenitelná pomoc jevil *Liturgický slovník*¹⁰ Ruperta Bergera. Informace této kapitoly byly přebrány z knih *Ohlášek bohoslužeb*,¹¹ *Ohlášek snoubenců*¹² a *Snubních protokolů*¹³ nebo *Seznamu chlapců dříve narozených a zde zemřelých*.¹⁴ Pro lepší vizualizaci tématu je kapitola doplněna o grafy.

Závěrečná kapitola se zaměřuje na školní a kulturní činnost. Každá ze čtyř škol, které se v rámci farnosti nacházely (t. j. třebechovická, nepasická, jeníkovická a bělečská) má vlastní

⁵ Státní okresní archiv Hradec Králové (dále SOKA HK), fond Farní úřad Třebechovice pod Orebem (dále f. T-AF), inv. č. 20 a 21, kn. 5 a 30.

⁶ Tato kronika je stále uložena ve farním archivu Třebechovicích pod Orebem. Farní archiv Třebechovice (dále Fa-T), *Knih pamětní fary třebechovické 1863*.

⁷ SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 14, kn. 22.

⁸ Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991.

⁹ SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 15 a 16, kn. 28 a 29.

¹⁰ Rupert BERGER, *Liturgický slovník*, Praha 2008.

¹¹ SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 15 a 16, kn. 28 a 29.

¹² SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 30–32, kn. 13–15.

¹³ SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 33–36, kn. 16–19.

¹⁴ SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 12, kn. 23.

oddíl. Zde se jako neocenitelná ukázala být farní kronika¹⁵ a rovněž publikaci Josefa Horáka *Topografický popis všech osad hejtmanství kralohradeckého*¹⁶ jsem při rozřazování žáků do jednotlivých škol mnohokrát využila. V úplném závěru je ještě zmíněn tělovýchovný spolek Orel a pěvecké spolky Oreb a Libuše.

¹⁵ Fa-T, *Kniha pamětní fary třebechovické 1863*.

¹⁶ Josef HORÁK, *Topografický popis všech osad hejtmanství kralohradeckého*, Hradec Králové 1877.

1. Třebechovice pod Orebem

1.1 Město Třebechovice pod Orebem

Třebechovice pod Orebem leží v rovinaté krajině, 13 km východně od Hradce Králové pod vrchem Orebem. Městem protéká řeka Dědina a Orlice jej jen těsně míjí. Název města odkazuje na Třebocha, který byl údajně zakladatelem zdejší osady, která se měla rozprostírat na pravém břehu Dědiny, v místech dnešního Starého Města. Osídlení se rozšířilo i na druhý břeh a skrze vysoký most, spojující oba břehy, se ve 14. století pro ves používá označení Hohenbruck (v latinských textech Altus Pons). Jako Třebechovice pod Orebem je toto místo označováno až od roku 1920.¹⁷

Základem budoucího města se stala tvrz na levém břehu Dědiny. Poslední zmínka o ní pochází z roku 1544, ale zbytky jejích zdí byly zlikvidovány až během druhé poloviny 19. století.¹⁸ Komu Třebechovice patřily do 14. století, není známo, od poloviny toho století se ale v písemnostech s nimi spojenými objevuje jméno Hynka Hlaváče z Dubé a jeho potomci Třebechovice drželi až do roku 1450. Na toto období odkazuje i podoba třebechovického městského znaku, jehož základem je právě symbol ostrve.^{19 20}

Na Hradecku byl vůdčí osobností husitského hnutí kněz Ambrož. Díky jeho snaze vzniklo bojové bratrstvo, které se sešlo v dubnu 1419 na vrchu Vinici a došlo k přejmenování vrchu na Oreb²¹ a bojové bratrstvo získává označení orebité.²² Tato skupina pak stojí za vypálením cisterciáckého kláštera Svaté Pole v Klášteře nad Dědinou.

Již dříve zmíněného roku 1450 se pánem Třebechovic stává Přibík Kroměšín z Březovic a po něm jeho dcera Johana, která se provdala za Mikuláše Trčku z Lípy. V držení Trčků z Lípy město zůstalo až do doby stavovského povstání. Tehdejší majitel Třebechovic se do něj sice

¹⁷ Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny; Díl 4. S-Ž*, Praha 1957, s. 355.

¹⁸ Ludvík DOMEČKA – František Ladislav SÁL, *Královehradecko, Hradec Králové 1935*, s. 304, dostupné online (http://kramerius.svkhk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ea818915-f73a-421f-8b5f-e2ad4d292e1b#monograph-page_uuid:c6bdc710-08ef-11e5-ba58-00155d010f03), [citováno k 13. 3. 2016].

¹⁹ Znak Třebechovic tvoří zlatý štít s jednou svíslou hnědou ostrví o čtyřech sucích s kořeny. Po obou stranách ostrve je umístěna trojice modrých dělových koulí, dvě dole a jedna nahoře. Nad ostrví je zlatá koruna. Nad štítem jsou vějířovitě rozložena tři pštrosí pera – červené, bílé a modré. Tuto podobu (bez pštrosích per) měla i nejstarší dochovaná pečeť z poloviny 16. století.

²⁰ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004, s. 21.

²¹ Název Oreb se považuje za jiné pojmenování hory Sinaj.

²² V čele orebitů stál prvně Hynek Krušina z Lichtenburka, v roce 1423 se ale do jeho čela dostává Jan Žižka z Trocnova. Po jeho smrti v roce 1424 se bratrstvo přejmenuje na sirotky.

přímo nezapořil, protihabsburskou opozici nicméně podpořil, v důsledku čehož mu jsou Třebechovice zkonfiskovány a získávají je Colloredové.²³ V druhé polovině 19. století je v důsledku uvolnění společenských poměrů zakládána řada spolků a dochází i k růstu ekonomiky a podnikání, na nějž je město schopno po 1. světové válce navázat, ale je opět přerušeno další světovou válkou.²⁴

1.2 Farnost

„Těžko udati, do které doby založení fary Třebechovické padá. Nejstarší pleban čili farář jmenuje se roku 1359 Konrad. Za oněch dob patřila plebanie neb fara Třebechovická k dekanátu (vikariátu) Hradeckému. Objem její byl menší nynějšího, jelikož nejen Vysoký Újezd ale i Krňovice vlastního měli plebána.“²⁵

Takto popsal farnost, na jejíž správě měl podíl kaplan Antonín Flesar v roce 1865. Je zjevné, že správní členění hradeckého vikariátu bylo tehdy trochu jiné než dnes. Biskup Karel Boromejský Hanl z Kirchtreu provedl k 1. lednu 1842 správní reformu královehradecké diecéze. Ta byla rozdělena do 31 vikariátů a, což je pro nás důležité, jednou ze šestnácti farností vikariátu opočenského byla farnost Třebechovice pod Orebem.²⁶ Dnešní dělení královehradecké diecéze souvisí se založením biskupství v Plzni v roce 1993. V rámci změn královehradecká diecéze odstoupila Praze sadskou farnost. Kromě toho se diecéze nově dělila na 14 vikariátů a opočenský již mezi nimi nefiguroval.²⁷ Dnešní podobu farnosti Třebechovice pod Orebem tvoří mimo vlastního města Třebechovic obce Bědovice, Bělč, Blešno, Jeníkovice, Jílovice, Klášter nad Dědinou, Krňovice, Ledce, Libníkovice, Nepasice, Polánky a Štěnkov a od 1. 1. 2004 i Vysoký Újezd nad Dědinou. V námi sledovaném období ovšem Libníkovice, Jílovice, Městec nad Dědinou,²⁸ Vranov²⁹ a Klášter nad Dědinou byly součástí samostatné farnosti Vysoký Újezd. Pod Třebechovice se tehdy počítaly Bědovice, Bělč,³⁰ Blešno, Jeníkovice, Krňovice, Ledce, Mitrov, Nepasice, Oujezdec,³¹ Dolní a Horní Polánky, Stránka³² a Štěnkov.

²³ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004, s. 13.

²⁴ *Tamtéž*, s. 13–14.

²⁵ Antonín FLESAR, *Poznámky o faře třebechovické*, Hradec Králové 1865, s. 1.

²⁶ Jeroným Jan Nepomucký SOLAŘ, *Dějepis Hradce Králové n. Labem a biskupství hradeckého*, Praha 1870, s. 387–391.

²⁷ Jana CROŮ, *Královehradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014, s. 285 a 289.

²⁸ Městec nad Dědinou je dnes součástí obce Očelice a spadá pod farnost Přepychy.

²⁹ Vranov je dnes součástí farnosti České Meziříčí.

³⁰ Oproti původnímu pravopisu došlo kvůli snazší výslovnosti k rozšíření o hlásku -e.

1.2.1 Kostel sv. Ondřeje

Na místě dnešního farního kostela sv. Ondřeje³³ stál již v polovině 14. století kostel.³⁴ Tento však několikrát vyhořel,³⁵ a tak je v rozmezí let 1767–1771 postaven Františkem Kernerem nový jednolodní barokní kostel, který byl vyzdoben freskami od Josefa Kramolína. Z původního kostela zůstala zachována jen dřevěná věž. Ta byla nahrazena roku 1964.³⁶ Rozsáhlé opravy kostela proběhly v letech 1932–1933.³⁷

1.2.2 Kostel Božího Těla na Orebu

Na místě, kde dnes stojí kostel Božího Těla,³⁸ stál původně dřevěný kostelík, který nechal v roce 1528 vystavět Zdeněk Trčka z Lípy.³⁹ Dlouhodobě mu nepomohla ani oprava z roku 1785, a tak byl v roce 1826 stržen. Nový barokní kostel byl postaven v roce 1835 a o jeho výstavbu se významně zasadil Jan Theobald Held.⁴⁰

1.2.3 Kostel sv. Jakuba staršího ve Vysokém Újezdě nad Dědinou

Kostel ve Vysokém Újezdě byl podle všeho postaven ve třetí čtvrtině 13. století.⁴¹ Již dříve zde ale stál dřevěný kostel, ten byl zasvěcen sv. Klimentu, z něho se do 18. století zachovala dřevěná kostelnice a zvonice. V době, kdy byl Vysoký Újezd ještě samostatnou farností, byly od něj přifařeny obce Libníkovice, Jílovice, Vranov, Městec a Klášter nad Dědinou. Krom toho byla ve Vysokém Újezdě od roku 1794 i farní škola.⁴²

³¹ Oujezdec, dnes Újezdec, spojen s obcí Ledce.

³² Stránka byla vesnička severně od obce Ledce.

³³ Ludvík DOMEČKA – František Ladislav SÁL, *Královehradecko*, Hradec Králové 1935, s. 300–302, dostupné online (http://kramerius.svkhk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ea818915-f73a-421f-8b5f-e2ad4d292e1b#monograph-page_uuid:c6bdc710-08ef-11e5-ba58-00155d010f03), [citováno k 13. 3. 2016].

³⁴ První zmínka o kostele je z roku 1348. Z poloviny 14. století (1357, 1358) jsou též zmínky o místním faráři Konrádovi.

³⁵ Konkrétně jde o roky 1567 a 1695, kdy byly zničeny věžní hodiny a zvony.

³⁶ Věž shořela 1855.

³⁷ Během oprav došlo k restaurování fresek, zavedení elektřiny, položení nové dlažby či instalování bočních oltářů a kazatelny.

³⁸ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004, s. 31.

³⁹ Tento kostel v roce 1600 vyhořel a v roce 1630 byl vydrancován.

⁴⁰ Třebechovický rodák Jan Theobald Held (11. 12. 1770–30. 6. 1851) byl lékařem a rektorem Univerzity Karlovy v Praze.

⁴¹ Ve své knize *České středověké klenby* (s. 37) datuje Václav MENCL vznik kostela ve Vysokém Újezdě právě podle typu klenby.

⁴² Jaroslav MORAVEC – Jan VOBORNÍK a Jaroslav TLÁSKAL, *Nové Město nad Metují a jeho kraj: samostatná příloha městečka Nového Hrádku, městyse Krčína a 57 obcí politického okresu novoměstského*, Praha 1940, s. 303–304.

1.2.4 Kostel sv. Petra a Pavla v Jeníkovících

První zmínka o zde stojícím gotickém kostele pochází z roku 1385, kdy je místní kostel uveden v soupise církevního majetku jako filiální kostel ke kostelu v Třebechovicích. V roce 1542 byl kostel zasvěcen sv. Mikuláši. Až zděný kostel, postavený mezi lety 1741 a 1745 na popud hraběte Rudolfa Josefa Colloreda, byl zasvěcen apoštolům Petru a Pavlovi. Nynější novorenesanční kostel, postavený podle návrhu architekta Václava Reichla, byl vysvěcen v roce 1901 poté, co se zborila klenba lodi staršího kostela.⁴³

1.2.5 Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Krňovicích

Od roku 1359 máme doloženo, že v Krňovicích stával farní kostel. Farnost Krňovice, pod kterou byly tedy přifařeny obce Běleč, Bělečko a Štěnkov, zanikla během husitských válek a kostel byl připojen k třebechovické farnosti. Tento dřevěný kostel shořel roku 1778 a kostel nový, zděný, z roku 1781, potkal podobný osud v roce 1835. Ten však, na rozdíl od jeho předchůdce, zachránila oprava, která proběhla hned následující rok.⁴⁴

1.2.6 Kostel sv. Máří Magdaleny v Leducích

Gotický kostel je z počátku 15. století. Zajímavé jsou dva náhrobní kameny patřící rytíři Petru Šárovcovi (zemřel 1517) a panu Jindřichu Šárovcovi ze Šárova (zemřel 1599). Na opravu kostela, která proběhala kolem roku 1600, upomínají v oknech tabulky s iniciálami Jana Rudolfa Trčky a jeho ženy Magdaleny Trčkové z Lípy, kteří se o ni zasloužili.⁴⁵

1.3 Duchovní správci třebechovické farnosti

Na tomto místě je třeba zmínit ty, kteří se o chod třebechovické farnosti ve sledovaném období starali. Následující pasáž se bude tedy věnovat třebechovickým duchovním. Zmíněno bude jejich jméno, pozice, na které zde působili a časové rozpětí, kdy v Třebechovicích pracovali.⁴⁶ Někteří z nich budou následně ještě více představeni.

⁴³ Ludvík DOMEČKA – František Ladislav SÁL, *Královehradecko*, Hradec Králové 1935, s. 66–71, dostupné online (http://kramerius.svkhk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:ea818915-f73a-421f-8b5f-e2ad4d292e1b#monograph-page_uuid:c6bdc710-08ef-11e5-ba58-00155d010f03), [citováno k 13. 3. 2016].

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 84–86.

⁴⁵ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004, s. 32.

⁴⁶ Údaje zde zpracovávají mají podklad jednak ve *Funkčních knihách* z let 1895–1936 a 1937–1951 (SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 20 a 21, kn. 5 a 30.) a dále z *Knihy pamětní fary třebechovické 1863* (Fa-T, *Knihy pamětní fary třebechovické 1863*.)

Jan Kouba, farář, 1851–1881

Antonín Flesar, kaplan, 1858–1869

Ignác Budina, kaplan, 1868–1874

František Macháček, kaplan, 1873–1877

František Zíma, kaplan, 1873–1877

Josef Prášek, kaplan, 1874–1881

Václav Uhlíř, kaplan, 1877–1877

Antonín Michel, kaplan, 1881–1885

Josef Řehák, farář, od r. 1895 děkan, 1881–1897

Josef Buben, kaplan, 1882–1883

Josef Kovář, kaplan, 1883–1895

Josef Flesar,⁴⁷ kaplan, 1895–1898⁴⁸

Josef Dokonal, kaplan, 1895–1900⁴⁹

Josef Světelský, katecheta, 1897–1936

Ferdinand Hanousek, farář, 1898–1917

Karel Kyselo, kaplan, 1898–1913

Ladislav Kunte, kaplan, 1900–1902

Karel Jirka, kaplan, 1902–1908⁵⁰

František Hrubant, kaplan, 1908–1914⁵¹

Josef Kava, kaplan, 1914–1921

František Šíp, kaplan, 1913–1918

Josef Dokonal, farář, 1917–1930

Maxmilian Beran, kaplan, 1921–1925

Josef Jakubec, kaplan, 1925–1926

František Pech, kaplan, 1929–1931

Josef Kava, farář, 1931–1954

⁴⁷ Josef Flesar byl bratrancem dříve v Třebechovicích působícího Antonína Flesara. Fa-T, *Kniha pamětní fary třebechovické 1863*, s. 61.

⁴⁸ V *Knize pamětní fary třebechovické 1863* při zápisu doby působení kaplana Josef Flesar udělal pisatel zápisu chybu. Je zde uvedeno, že Josef Flesar zde působil od roku 1885, ve skutečnosti sem ale přichází o deset let později. Fa-T, *Kniha pamětní fary třebechovické 1863*, fol. 44r.

⁴⁹ Josef Dokonal se v seznamu objevuje o několik let později jako farář. V mezidobí působil v Dobrušce, Novém Hrádku, Velké Jesenici a Dobřanech. *Tamtéž*, s. 66.

⁵⁰ Karel Jirka ale z farnosti neodešel, od září 1908 zde působil jako katecheta. *Tamtéž*, s. 65.

⁵¹ V roce 1930 je farář Josef Dokonal kvůli těžké nemoci donucen rezignovat na svůj úřad (v Třebechovicích ale zůstal a zemřel zde 17. května 1933). Na jeho místo měl nastoupit právě František Hrubant, v té době farář v Dobřanech. Ten ale o vánočních svátcích v roce 1930 onemocněl a zemřel v únoru 1931 v nemocnici v Hradci Králové, aniž by do Třebechovic přesídlil. *Tamtéž*, s. 67.

Kašpar Falta, kaplan 1938–1940
Stanislav Marek, administrátor, 1954–1958
Josef Jelen, administrátor, 1958–1961
František Kalenský, farář, 1961–1969

1.3.1 Antonín Flesar

Antonín Flesar se narodil 14. května 1828 v obci Sirákově na česko-moravském pomezí poblíž Polné. Záhy po jeho narození se ale se rodina⁵² přestěhovala do nedalekého Poděšína, kde si jeho otec zakoupil hospodářství a Antonín zde navštěvoval filiální školu. Na doporučení katechety Josefa Tyla je právě on ze všech dětí vybrán na další studia, která ovšem začíná až poté, co se zmíněným katechetou vypiluje německý jazyk a další dva roky je připravován Václavem Březinou v Jihlavě. Až poté, roku 1840, začíná studovat u premonstrátů v Havlíčkově Brodě⁵³ na gymnáziu. Po jeho úspěšném absolvování pokračuje ve studiu. V Českých Budějovicích vystudoval první ročník na filozofické fakultě, do druhého (1847–1848) už ale nastoupil v Praze a byl tedy přímým účastníkem svatodušních bouří. Zkoušky zdárně složil a poté započal teologická studia v semináři v Hradci Králové. Na svatého Jakuba 1852⁵⁴ jej královehradecký biskup Karel Boromejský Hanl z Kirchtreu⁵⁵ vysvětil.

Dne 18. února 1853 začíná na svém prvním stanovišti v Záboří u Labského Týnce. Na jeho vlastní žádost je přeložen a od 11. srpna 1853 působí jako osobní kaplan v Českém Meziříčí, kde vypomáhá faráři Františku Pecháčkovi. V následujícím roce je však znovu přesunut, farář Pecháček žádal, aby byl Antonín Flesar přesunut, neboť podle něj nemůže kaplana déle udržovat. 31. října 1854 nastupuje ve Velké Jesenici jako osobní kaplan k faráři Holišovi. Spolupracovali až do smrti zmíněného staříckého faráře 17. srpna 1856, načež Flesar po dobu jednoho měsíce vedl místní duchovní správu sám. Poté nastoupil v Dobrušce jak druhý kaplan. Již 19. srpna 1857 se ale do Jesenice vrací administrovat, neboť nově ustavený kněz zemřel.⁵⁶

⁵² Antonín Flesar byl čtvrtým ze sedmi synů, kromě nich rodina čítala i jedno děvče.

⁵³ Tehdejší název ještě zněl Německý Brod. K přejmenování došlo po ukončení 2. světové války v roce 1945.

⁵⁴ Převedením data dostaneme 25. července 1852.

⁵⁵ Jana CROŮ, *Královehradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014, s. 22.

⁵⁶ Kaplan Flesar v Třebechovicích působil déle, zde je citován zápis jím psaný v roce 1863. Fa-T, *Knih pamětní fary třebechovické 1863*, fol. 41v–42r.

19. února 1858 se Antonín Flesar již přesouvá coby kaplan do Třebechovic „*kteříž po šestileté zde kaplanění druhým se mu domovem staly.*“⁵⁷ Ihned po svém příchodu se zapojil do veřejného života v Třebechovicích, konkrétně přispěl při zakládání divadla, které odehrálo své první představení již na Nový rok 1858, ale krátce nato přišlo o svého ředitele a jeho místo v rámci divadelní společnosti Oreb zaujal právě Flesar, pod jehož vedením bylo odehráno zhruba sto divadelních představení, přičemž některá z nich byla pořádána ve prospěch osiřelých dítek nebo pro nešťastím postižené obyvatele Krkonoš. Od roku 1863 začal v Třebechovicích fungovat i stejnojmenný pěvecký spolek a i zde se kaplan Flesar angažoval. Zajímal se i o historii místa svého působiště a v roce 1865 dal vzniknout publikaci s názvem *Poznámky o faře Třebechovické*, jejíž výnos byl použit na obnovu kostela sv. Ondřeje. Díky své neutuchající činnosti získal 19. února 1867 čestné občanství Třebechovic pod Orebem. To už se ale jeho působení v Třebechovicích pod Orebem chýlilo k závěru. V roce 1868 se ale ještě stal zakládajícím členem a jednatelem Občanské záložny.⁵⁸

Z Třebechovic Antonín Flesar odešel v roce 1869 do Dobřan, kde první půl roku působil jako administrátor a následně jako farář. I zde se podle všeho významně zasazoval o chod tohoto místa neboť i zde mu v roce 1877 udělili čestné občanství. V tom samém roce se přestěhoval na farnost v Přepysích, kde prožil dalších osm let. Za svou neutuchající snahu byl odměněn, když byl v roce 1886 jmenován děkanem, biskupským notářem a vikariátním sekretářem v Dobrušce. Antonín Flesar zemřel na mrtvici v Dobrušce 10. října 1888.⁵⁹

1.3.2 Josef Řehák

Josef Řehák se narodil 25. listopadu 1833 v Jaroměři. Studoval nejprve v Broumově a následně v Hradci Králové, kde též absolvoval svá teologická studia a 25. července 1858 byl vysvěcen na kněze. Nejprve byl kaplanem v Černilově a roku 1859 se stal kaplanem v Čáslavi. Ještě téhož roku ale začal působit jako kooperátor v Ronově a na stejné pozici působil od roku 1860 v Heřmanově a Dvoře Králové. Roku 1861 působil jako první kaplan v Dobrušce. Zde zůstává až do roku 1869, kdy odchází jako administrátor do Zvole, ale již dalšího roku se vrací na své místo do Dobrušky. Následuje jeho působení v Novém Hrádku,

⁵⁷ *Tamtéž*, fol. 43r.

⁵⁸ Josef PTÁČEK, *Dobrušský děkan a historik P. Antonín Flesar*, Vlastenectví, církev a společnost v proměnách 19. a 20. století. Příspěvky z konference konané na počest dvoustého výročí narození vlasteneckého kněze a regionálního historika Josefa Mnohoslava Roštlapila dne 15. září 2009 v Dobrušce, Dobruška 2009, s. 2–3.

⁵⁹ Jaroslava HOFFMANNOVÁ – Jana PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník archivářů v českých zemích*, Praha 2000, s. 178.

kde se stal v roce 1974 administrátorem a o rok později proběhlo jeho investování na pozici místního faráře. V Novém Hrádku zůstává až do roku 1881, kdy odchází do Třebechovic poté, co 22. dubna 1881 zemřel farář Jan Kouba. V Třebechovicích byl v mezidobí administrátorem Josef Prášek, který se poté přesunul místo Josefa Řeháka do Nového Hrádku. Řehákova instalace do úřadu proběhla 19. září 1881.

Během roku 1888 Josef Řehák navštívil Řím a setkal se s papežem Lvem XIII. při příležitosti oslav deseti let jeho pontifikátu. Své zážitky zaznamenal následovně:

„Rok 1888 byl jubilejním rokem kněžstva sv. otce Leona XIII. Za tou příčinou přicházeli roku toho katoličtí poutníci z celého křesťanského světa do Říma by Jeho svatosti vyslovili blahopřání ku tak vzácné milosti a spola city oddanosti Jemu a sv. římsko-katolické církvi. Z mocnárství rakouského vypraveno vícero poutnických vlaků do Říma. Z Vídně vypraveného pro Rakousy, Čechy, Moravu a Slezko zúčatnil jsem se s povolením Jeho biskupské milosti Josefa Jana⁶⁰ a dne 5. dubna vydal jsem se na cestu, a přibyli do Říma po zastávkách v Padai,⁶¹ Loretě a Assisi v neděli dne 8. dubna 1888 v 6 hodin večer, a já a několik krajanů Čechů ubytováni v hotelu de la Pace na piaca Barberini na monte Pincio nedaleko Českého domu. Sandanci naši u sv. Otce odkládáno den ode dne. V pátek pak dne 13. dubna při společném obědě oznámili nám Horvati, kteří později přibyli, že zítra, tj. v sobotu dne 14. dubna mají audience u sv. Otce a poněvadž jich jest jen málo, že vzkazuje jeho biskupská milost Strossmajer chceli kdo z Čechů audience té se zúčastnit, by přibyl o půl jedné odpoledne do Vatikánu, kde každý vstupenku obdrží. Mi Češi jsme se všickni přihlásili an nebylo doposud ustanoveno, kdy na nás řada dojde: a tak jsme byli u audience v sobotu v 1 hodinu odpoledne za vedení biskupa Strossmajera⁶² a arcibiskupa Stadlera⁶³ z Bosny, a poněvadž nás bylo asi 300, byli jsme všickni lítací pantofle a každý jsme obdrželi pamětní peníz, přitom z ruky prvního komorníka Jeho svátosti. Jsa již jedenkrát v Římě použil jsem příležitosti

⁶⁰ Jde o královehradeckého biskupa Josefa Jana Evangelistu Haise. Jana CROŤ, *Královehradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014, s. 22.

⁶¹ S největší pravděpodobností jde o Padovu.

⁶² Josip Juraj Strossmayer byl chorvatský teolog, který působil v letech 1850–1905 jako bosensko-srijemský biskup. Byl též jedním z vůdců národní strany a člen rakouské Říšské rady. Byl odpůrce dualismu, preferoval austroslavismus a za jeho prosazování myšlenky slovanské spolupráce mu bylo v roce 1888 uděleno v Praze čestné občanství. Miroslav ŠESTÁK, *Josip Juraj Strossmayer (katolický biskup – chorvatský národní politik – mecenáš)*, *Slovanský přehled* 76 (6), 1990, s. 522–528.

⁶³ Josip Stadler byl chorvatský kněz, první arcibiskup v arcidiecézi Vrhbosna (1881–1918) v Bosně a Hercegovině. Centrem arcidiecéze je Sarajevo. Vrhbosna je starší název tohoto města, který se již neuzívá, jediné použití starší varianty jména tohoto města je dnes právě v názvu arcidiecéze.

poloviční dvou vlaků a navštívil jsem Neapol, můj dávno toužený cíl uviděti jih, a pak zříceniny Pompejí, a na zpáteční cestě Florenc a Benátky.“⁶⁴

Kromě této cesty v roce 1888 putoval farář Řehák roku 1890 do Jeruzaléma. Spolu s dalšími devatenácti poutníky cestoval v březnu toho roku přes Vídeň, Rijeku a Alexandrii, kde oslavil své jmeniny. Následně se lodí vydali z Port Saidu do Jaffy. Poté už je čekal jen poslední úsek cesty z Jaffy do Jeruzaléma. Během pobytu ve Svaté zemi navštívili Boží hrob, Emauzy, Betlém, Nazaret, jezero Tiberiádské (Galilejské), Kánu Galilejskou a hory Tábor a Karmel. Cesta započala 10. března a zpět do své farnosti se farář Řehák vrátil 5. května 1890.⁶⁵

Dne 1. listopadu 1897 nastoupil děkan Josef Řehák na odpočinek, Třebechovice však neopustil, rozhodl se zde dále žít. Od tohoto data až do 29. března 1898 zde administroval místní kaplan Josef Flesar. Na uprázdněné benefícium nastoupil Ferdinand Hanousek.⁶⁶

1.3.3 Stanislav Marek

Stanislav Marek se narodil 12. listopadu 1911 v Kunčicích u Kyšperka (dnešní Letohrad) Vystudoval arcibiskupské gymnázium v Praze a následně prošel kněžským seminářem v Hradci Králové, po čemž následovalo jeho vysvěcení dne 29. června 1938. Následně byl rok kaplanem v Kutné Hoře a poté 5 let administrátorem v Nových Dvorech u Kutné Hory. Farářem v Klášterci nad Ohří se stal 1. července 1944.⁶⁷ V červnu 1951 byl odsouzen na tři roky vězení za protistátní činnost, přičemž problémy s komunistickým režimem měl už před tím – např. i kvůli četbě známého pastýřského listu v červnu 1949, za niž byl odsouzen k peněžité pokutě 5000 Kčs.⁶⁸ Po návratu z vězení pracoval půl roku jako dělník v továrně na kartáče v Jablonném nad Orlicí. Následně byl administrátorem v Třebechovicích pod Orebem, kde působil od 1. října 1954 do 1. května 1958. Odsud odešel do Sedloňova, kde zastával pozici faráře v Sedloňově a naposledy v Bílém Újezdě u Dobrušky, kam nastoupil 1. června 1969. Zemřel 13. května 1992.⁶⁹

⁶⁴ Fa-T, *Kniha pamětní fary třebechovické 1863*, s. 61–62.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 62.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 62.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 70–71.

⁶⁸ Římskokatolická farnost Klášterec nad Orlicí. *Klášterečtí kněží* [online]. Dostupné z: <http://www.farnost.klasterec.cz/home/historie/klasterecti-knezi> [citováno k 30. 4. 2018].

⁶⁹ Fa-T, *Kniha pamětní fary třebechovické 1863*, s. 70–71.

1.3.4 Josef Jelen

Josef Jelen se narodil 6. února 1921 v jihočeských Strakonících jako druhý syn písmomalíře a restaurátora Josefa Jelena. V rodných Strakonících absolvoval obecnou školu, poté se přesunul do Prahy na Arcibiskupské gymnázium a dále na teologické učiliště Otců redemptoristů v Obořišti, zde je v roce 1946 vysvěcen a odchází do řádového domu redemptoristů v Plzi, kde je jeho první působiště.⁷⁰

Josef Jelen v třebechovické farnosti působil od 1. května 1958, kdy sem přišel z Konárovic u Kolína, kde, stejně jako zde působil jako administrátor. A stejnou pozici zastával i v Trutnově, kam z Třebechovic 1. října 1961 odešel. Josef Jelen ale duchovním nezůstal, v roce 1963 duchovenskou službu ukončil a začal pracovat pro ministerstvo kultury jako divadelní referent.⁷¹

Život Josefa Jelena byl na události velmi zajímavý. Po maturitě v roce 1941 byl Josef Jelen nasazen na práci do Říše, konkrétně do Lehnice, kde pracoval na pile. Zde ale prodělal srdeční záchvat, byl zneschopněn a vrací se zpět.⁷² Jak již bylo napsáno, v roce 1946 byl Josef Jelen vysvěcen a působil v Plzni. Zde ho také zastihla změna poměrů v roce 1948. Jelen byl jedním z kněží, kteří během svých kázání přednesli pastýřský list *Hlas československých biskupů a ordinářů věřícím v hodíně velké zkoušky* z 15. června 1949. Josef Jelen byl následně zatčen a odsouzen na tři roky.⁷³ Ve své autobiografii *Jeden z prokletých* cituje Josef Jelen z knihy Bedřicha Fučíka a Karla Bartoška *Zpovídání*. Uvedený úryvek je z doby, kdy Fučík i Jelen byli na Mírově.

„Měl jenom tři léta, za nějaký pastýřský list či co, a než odešel, šel do Mladé Boleslavi na přeškolení, nevím, jestli věděl, o co vlastně jde, ale skončil u Kolína na nějaké faře, převychován... Když jsem přišel z vězení, tak fízloval, byl knězem někde u Rychnova, v Třebechovicích nebo jak se to městečko jmenuje, a pak ještě v Trutnově, tam už byl děkanem.“⁷⁴ Fučíkova slova však Jelen jako nenávislné nesmysly odmítl. Svoje působení v duchovní správě po propuštění z vězení zhodnotil velmi stručně: *„Když jsem se koncem*

⁷⁰ Josef JELEN, *Jeden z prokletých*, Český Těšín 1998, s. 12–15.

⁷¹ Fa-T, *Knihy pamětní fary třebechovické 1863*, s. 71.

⁷² Josef JELEN, *Jeden z prokletých*, Český Těšín 1998, s. 43.

⁷³ Jan BARTONĚK – Eduard BURGET – David HERTL, *Josef Jelen, kněz i normalizátor*, Portréty [rozhlasový pořad]. Český rozhlas Plus, 4. 2. 2016, 20:10, dostupné online (<https://plus.rozhlas.cz/josef-jelen-knez-i-normalizator-6512913>) [citováno k 30. 4. 2018].

⁷⁴ Josef JELEN, *Jeden z prokletých*, Český Těšín 1998, s. 48.

roku 1952 vrátil do duchovní služby, stal jsem se administrátorem rozsáhlých farností. A znovu jsem nasadil tempo. V Konárovicích jsem se nervově zhroutil a jenom zásluhou pana doktora Chmelíčka jsem se zmátořil. Byl jsem přeložen do Třebechovic pod Orebem, kde můj nervový systém dostal znovu zabrat. Byl jsem dokonce zaopatřen svátostí umírajících. Ale byl to opět věhlasný lékař, pan doktor Simon, který mě postavil na nohy. Třetí mou štací, kam jsem byl poslán, byl Trutnov. Ten se stal, obrazně řečeno, „hřebíčkem do rakve“.“ Datem jeho odchodu byl 15. duben 1963.⁷⁵

Následovala práce pro Správu kulturních zařízení při ministerstvu kultury, kde Jelen vydržel až do roku 1968, tehdy přesídlil nakrátko do redakce časopisu Květy, což mu otevřelo dveře do redakce Rudého práva, kam přispíval do divadelní rubriky coby externista. Z dalších míst, kde Josef Jelen působil, je třeba zmínit ještě Československý rozhlas. Zde od roku 1970 působil jako šéfdramaturg a jeho úkolem byla normalizace rozhlasových her. Tuto pozici opustil v červenci 1971, v té době vstupuje do výboru Svazu českých dramatických umělců, zde je zaměstnán do roku 1976.⁷⁶ Na své poslední pracovní místo nastoupil v roce 1980 v národním podniku Knižní velkoobchod, stal se šéfredaktorem týdeníku Nové knihy. Do důchodu odešel o tři roky později, což ovšem neznamena, že zůstal zcela pasivní – ještě v průběhu 90. let byl přispěvatelem Haló novin. Smrt zastihla Josefa Jelena 13. srpna 2006 v Novém Strašecí.⁷⁷

Jsou tu ale ještě dvě věci, které je nutné u osoby Josefa Jelena napsat. První z nich je zmínka o jeho literární tvorbě. Jeho již dříve zmiňovaná autobiografie *Jeden z prokletých* není ani jeho prvotinou, ba ani jednou z několika málo knih. Josef Jelen byl horlivý spisovatel, s psaním začal ještě na gymnáziu. Profiloval se jako básník, jeho ranou tvorbu je možné označit za spirituální lyriku. Postupně ale přichází změna jeho námětů, z katolického básníka se stává angažovaný umělec a k básním přidává povídky a kratší prózy. Jistým zlomem v této věci byl rok 1971, kdy k padesátému výročí Komunistické strany napsal básnickou sbírku *Znám onu ruku*. Mezi všemi jeho pracemi stylem vyčnívají dvě knihy. Jedná se o beletrie *Stín katedrály* (1972) a *Rekvie za kardinála* (1985). Obě dvě míří do církevního prostředí. První

⁷⁵ *Tamtéž*, s. 107.

⁷⁶ Jan BARTONĚK – Eduard BURGET – David HERTL, *Josef Jelen, kněz i normalizátor*, Portréty [rozhlasový pořad]. Český rozhlas Plus, 4. 2. 2016, 20:10, dostupné online (<https://plus.rozhlas.cz/josef-jelen-knez-i-normalizator-6512913>) [citováno k 30. 4. 2018].

⁷⁷ Josef JELEN, *Jeden z prokletých*, Český Těšín 1998, s. 143–146.

je částečně autobiografický román. Druhá novela je naprostou fikcí a, lze-li soudit z recenze napsané v samizdatovém časopise Sursum, ani trochu povedená:

„Jeho novela čerpá z církevního prostředí, jako předcházející próza Stín katedrály /1972/, je spíše než obrazem církve obrazem autorovým. Slabší povahy než zhýralý kardinál v novele vystupující by podlely zřejmě hned po první kapitole... Na několika stranách projde budoucí kardinál dětstvím naplněným pýchou a zchytralostí, přes gymnaziální lásku ke spolužákovi, až k svedení neteře svého faráře. A potom už to jde ráz na ráz. Zrada přítele, očernění konkurenta v boji o arcibiskupský stolec, svádění řeholnic, kolaborace s prezidentem Háchou, zaslouženě těžké umírání. Není ani jednoho spravedlivého. Kardinál obklopen zbabělci a vyděrači, řeholní představená jako kuplířka, prostopášní kněží. Až na předposlední stránce se objevuje kardinálův komunistický bratr, jen proto, aby mohl být zatčen gestapem. Za použití všech historických i nehistorických postav a klepů o Masarykovi, Háchovi, Kordačovi atd. je zkonstruován „vzácně objektivní“ pohled ze samého nitra církve. „Znalec“ Josef Jelen, bývalý kněz ukazuje, že není tak hrozným hříchem ukazovat chyby církve, nebo ji pomlouvat, jako spíše psát tak příšerné slátaninky, vydávat je a nazývat to vše literaturou.“⁷⁸

Takto nepříznivá recenze nebyla výjimečnou, Jelen byl považován za spisovatele druhé či spíše třetí kategorie a recenze jeho děl tomu většinou odpovídaly. Ve své autobiografii si na hodnocení svých děl Jelen mnohokrát stěžuje. Podle něj ale neprozradil nikoli proto, že jeho dílům chyběla kvalita, jako spíše pro lidskou nepřejícnost, vlastní přímost a v neposlední řadě hodnocení ovlivnilo i to, že pro jedny byl bývalým knězem, pro druhé zase angažovaným umělcem.

Josef Jelen již byl představen jako kněz i jako spisovatel. Josef Jelen byl ale kromě toho i spolupracovníkem StB. Zájem Státní bezpečnosti začal vzbuzovat již kolem roku 1954, pravidelný kontakt pak probíhal zhruba od roku 1960. Od srpna Josef Jelen funguje jako informátor a v únoru 1971 je už Hamlet, jak znělo jeho krycí jméno, veden jako agent. Spolupráce, jež byla ze strany jeho nadřízených hodnocena jako horlivá a obětavá, byla ukončena v roce 1988. Do té doby stihl Josef Jelen odevzdat 753 zpráv.⁷⁹

⁷⁸ Milan BADAL, *J. Jelen: Rekviem za kardinála (recenze)*, Sursum 2-3, 1986, s. 107–108.

⁷⁹ Jan BARTONĚK – Eduard BURGET – David HERTL, *Josef Jelen, kněz i normalizátor*, Portréty [rozhlasový pořad]. Český rozhlas Plus, 4. 2. 2016, 20:10, dostupné online (<https://plus.rozhlas.cz/josef-jelen-knez-i-normalizator-6512913>) [citováno k 30. 4. 2018].

1.3.5 Josef Světelský

Josef Světelský působil v Třebechovicích pod Orebem jako katecheta. Během doby, v níž zde působil, se tu vystřídali čtyři faráři a jeden administrátor. Na rozdíl od nich není pozoruhodný množstvím spolků nebo nadací, jež by pomáhal zakládat, ani nestrávil část svého života ve vězení. Přesto drží v rámci farnosti jistý unikát, jak prozrazuje následující záznam:

„25. dubna 1955 zemřel Msgre Josef Světelský, skutečný konsistorní rada a assesor biskupské konsistoře ve věku 81 let, po 57 letech kněžského života, která všechna ztrávil jako katecheta a obětavý pomocník duchovní správy v Třebechovicích p. Orebem.

Obřady pohřební vykonal Msgre. Ladislav Hronek, generální vikář, kázání měl P. Václav Javůrek, který býval jeho žákem. Pohřbu se zúčastnilo 32 kněží. Je pohřben na místním hřbitově na Orebu.“⁸⁰

Toto je ovšem trochu zavádějící, Josef Světelský sice skutečně působil v třebechovické farnosti jako katecheta, ale jen do roku 1930, kdy začíná působit jako ředitel biskupské knihtiskárny v Hradci Králové. Do Třebechovic ale již nový kaplan ani katecheta přidělení nejsou, resp. náboženství je vyučováno místní rodačkou, laickou katechetkou Marií Michálkovou, ovšem Světelský jí skutečně až do konce života vypomáhá.⁸¹

⁸⁰ Fa-T, *Knih pamětní fary třebechovické 1863*, s. 71.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 67.

2. Přestupy ve víře

Situace v Habsburské monarchii byla, co se náboženství týče, jasně nastavena - prim hrála římskokatolická církev. Ostatní vyznání byla od nástupu Habsburků upozadována a postupem času došlo k situaci, kdy se výše zmíněná církev stala jedinou uznávanou církví přinejmenším v rámci Českých zemí.⁸² Změna nastala až za vlády Josefa II., kdy byla Tolerančním patentem povolena další tři vyznání. Konkrétně augsburské, helvetské a pravoslavné.⁸³ V námi sledovaném 19. století a na počátku 20. století již tato praxe běžně funguje. V Českých zemích se ovšem stále častěji začíná stýkat vlastenectví s katolickou vírou, která v očích lidí je podle hesla o spojení trůnu a oltáře až příliš úzce svázána s Vídní propagující centralismus a germanizaci. Katolická církev, již těžké rány zasadilo už osvícenství, není schopna reagovat na nové směry jako liberalismus či nacionalismus, navíc podle všeho podcenila dělnickou otázku, kdy nebyla schopna v rychle rostoucích průmyslových oblastech zabezpečit duchovní vedení té obrovské masy lidí a věnovala se víceméně jen sociálně-charitativním činnostem.⁸⁴ Po pádu Rakouska-Uherska se situace pro církev stala ještě horší. Vztahy mezi nově vzniklým Československem a Vatikánem byly napjaté do té míry, že došlo k odvolání papežského nuncia. K razantní rozluce církve a státu však nemohlo dojít zaprvé z důvodu velkého počtu věřících a za druhé kvůli náboženským poměrům na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde v prvním případě byla v silném postavení právě římskokatolická církev, ve druhém pak pravoslavná.⁸⁵

V rámci Třebechovické farnosti byly přestupy od římskokatolické církve a návraty do ní evidovány v *Liber a fide deflexorum et ad eam reversorum cum indice*,⁸⁶ neboli v *Knize konvertitů*, jež začala být vedena v roce 1836 a nepřetržitě pokračuje až do roku 1931, přičemž na posledních listech knihy je navíc zmínka o starší knize, označené zde jako *Protocollus ab anno 1706*.⁸⁷ Zde jsou však přepsány jen záznamy týkající se změn náboženství z let 1813–1835.

Záznamy jsou od samého počátku jasně strukturované, přičemž v prvopočátku jsou vedeny v německém jazyce. Do tabulek jsou zapisovány následující údaje týkající se daného

⁸² Situace v rámci Svaté říše římské byla upravena Augsburským mírem z roku 1555.

⁸³ Mimo to zde ještě fungovala tiše trpěná židovská víra.

⁸⁴ Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991, s. 234–235.

⁸⁵ *Tamtéž*, s. 239–246.

⁸⁶ SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 14, kn. 22.

⁸⁷ Jedná se o *Protocollus Ecclesiae parochialis Trebehovicensis* neboli Pamětní knihu z let 1706–1835. SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 1, kn. 34.

konvertity: hejtmanství, vikariát, farnost, jméno, stáří, stav, rodiště, náboženství, den přestupu, náboženství, k němuž přestupuje, datum vyznání víry, svědci, kdo změnu zaznamenal, příčina přestupu a poznámky.

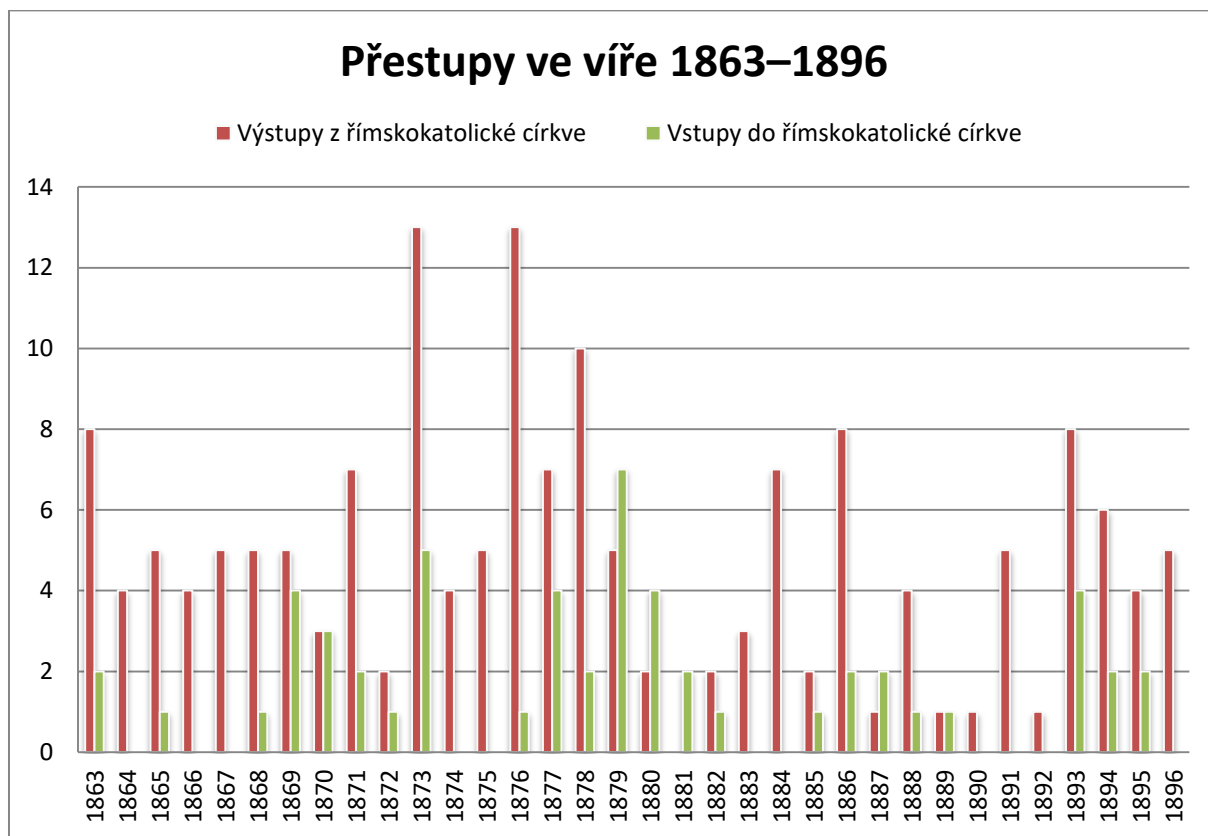
Vyjádření osobního přístupu k ubývání věřících se třebechovickým duchovním podařilo zaznamenat právě v posledních dvou zmíněných kolonkách. Pokud dotyčný, případně dotyčná vstupovala do římskokatolické církve, jako důvod změny jeho či jejího náboženského přesvědčení bývá uváděno poznání pravdy, kterou katolická víra v sobě nese. Naproti tomu pokud jde o přestup opačným směrem, tak obvyklým důvodem bývá svatba s jinověrcem, přestup rodičů, fakt, že „evangelíci“ mají bohoslužby v češtině, že přijímají pod obojí nebo jednoduše to, že se přestupujícímu jiná víra víc líbí. Nezřídka mají takové zápisy lehce podrážděný, jízlivý tón, to obvykle v případě, že přestupující důvod neuvedl. V poznámce se pak například objeví, že snad dotyčný ani sám neví, proč tak vlastně koná.

Po projití záznamů ze sledovaného období, tedy od roku 1863, je zřejmé, že jasně převažuje počet lidí, kteří z římskokatolické církve vystupují. Počet lidí se k ní vracejících je takřka zanedbatelný. Konkrétně jen v sedmi z celkových 69 let se více lidí ke katolictví vrací, než z něj vystupuje, ovšem ten nárůst je vedle ztráty, jak již bylo řečeno, nepostřehnutelný.⁸⁸ Zprůměrováním změn v letech 1863–1918 zjistíme, že každoročně opustí římskokatolickou církev tři lidé. V následujících letech ale přišel extrémní nárůst „odpadlíků“ v rámci třebechovické farnosti – pokud zprůměrujeme následné období, tj. roky 1919–1931, dostaneme se na 64 lidí ročně, přičemž nejvýraznější z tohoto období je rok 1921, kdy katolickou církev opouští 374 lidí.

Výrazný nárůst „odpadlíků“ v rozmezí let 1919–1931 připisují hned několika faktorům. Jedním z nich je první světová válka, resp. traumata jí způsobená. Dále je tu dle mého soudu souvislost s rozpadem Rakouska-Uherska, neboť katolická víra byla prezentována jako jeden z pilířů státu a jako od takové od ní logicky nastal odklon. Dalším důležitým bodem byla naprostá náboženská svoboda, jež v nově vzniklé republice zavládla. S tím se pojí i vznik nových církví, z nichž se nejvíce prosadila Církev československá, vzniklá v roce 1920, jež se

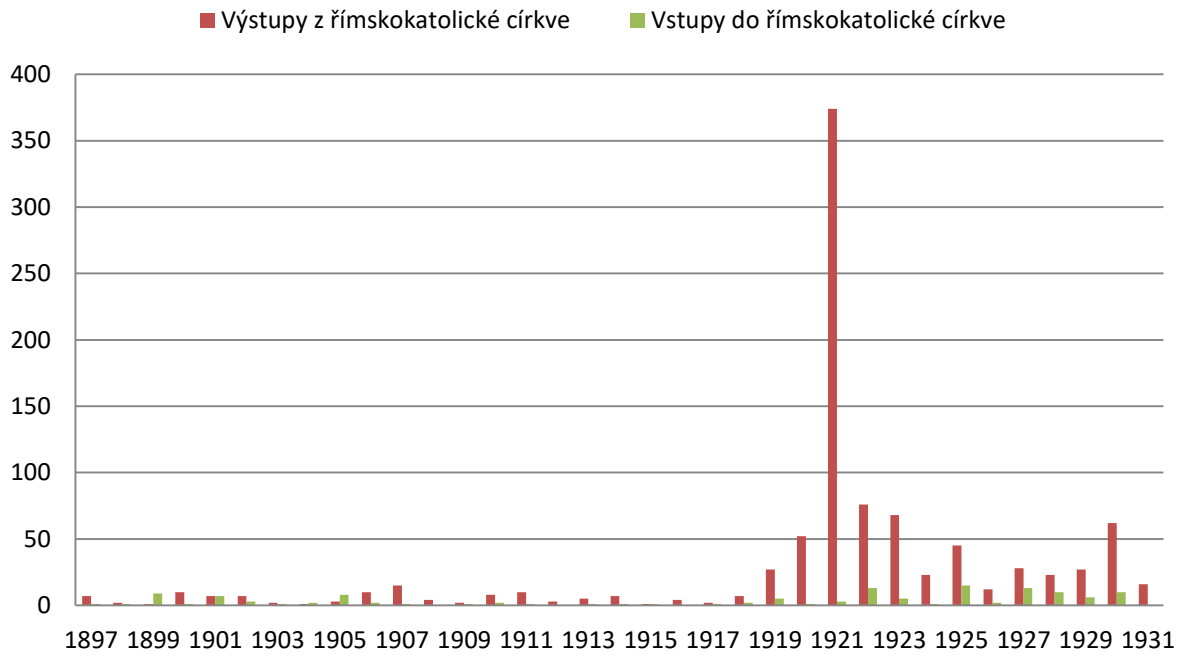
⁸⁸ Jsou to roky 1879, 1880, 1881, 1887, 1899, 1904 a 1905. Ovšem i ve většině z těchto let je nárůst jen jeden či dva lidé. Nejplodnější je v tomto ohledu rok 1899, kdy se počet katolických věřících navýšil o osm lidí.

stavěla jako národní církev, z čehož právě pramenila její tehdejší značná popularita.⁸⁹ Jako poslední, ale rozhodně ne nejméně důležitý, proběhl pak odklon od víry všeobecně - například v již zmiňovaném roce 1921 uvedlo 217 lidí, že po výstupu z římskokatolické církve zůstávají bez vyznání. V tomto směru proběhl podle mého největší posun, neboť teprve v roce 1902 se objevuje první záznam, kde vystupující z katolické církve je označen za bezvěrce. Lidé, kteří svou víru ztratili, se pak už objevují takřka v každém roce, nicméně až do roku 1919 včetně, jsou to čísla v řádu jednotek. Poslední na co je v souvislosti se změnami náboženství nutné poukázat, je fakt, že až na dvě výjimky šlo vždy o přestupy mezi římskokatolickou církví a některou z protestantských církví. Konkrétně jde o rok 1872, kdy se katoličkou stává žena původně židovského vyznání a rok 1925, kdy se jiná zřídá pravoslaví.

⁸⁹ V již výše zmiňovaném roce 1921 se k Československé církvi přihlásilo 138. Oproti tomu jen 20 přešlo k Českobratrské církvi evangelické.

Přestupy ve víře 1897–1931

3. Církevní rok v Třebechovické farnosti

O tom, jak probíhal církevní rok, se dozvídáme z *Knih ohlášek bohoslužeb* z let 1906–1923 a 1923–1947,⁹⁰ které zaznamenávají svátky a slavnosti napříč rokem a jsou zde též zápisy z každé nedělní bohoslužby. Do těchto knih však nebyl zachycen jen jejich stručný seznam, navíc ne všechny svátky, které jsou v průběhu roku zmíněny, jsou svátky zasvěcené. Ba naopak, těch zasvěcených je menšina a v průběhu období jich i ubylo. A záleželo pak na každém faráři, zda se o takových svátcích zmíní či nikoli. A stejně tak se logicky liší, do jakých podrobností zajde, což však někdy také souvisí s významností daného svátku.

Věcí, která je společná pro všechny zápisy napříč dobou a bez ohledu na to, kdo zápis prováděl, je dvojí datování. Každý jednotlivý zápis začínal datací podle křesťanského kalendáře – kdy se odkazovali na nejbližší nadcházející nebo naopak minulý svátek. Zároveň s tím však nadpis obsahoval i dnes běžně používané datování skrze den, měsíc a rok. První zápis je z 1. ledna, kdy se podle křesťanského kalendáře slaví svátek obřezání Páně a po 31. prosinci je vždy rok ukončen. Je tedy patrné, že ač v jiných sférách života se již občanské datování plně prosadilo, v rámci církve se takto primárně nedatuje a svou pozici si udrželo datování podle křesťanského kalendáře.⁹¹

Další věcí, která se v průběhu zapisování ani jednou nezměnila, je minimální počet bodů, z nichž se jednotlivé záznamy skládají. Tyto základní body jsou tři: za prve je zde řečeno, že toho dne probíhá ve farním kostele v Třebechovicích litanie s požehnáním. Druhým pravidelným bodem bylo oznámení programu pro další svátek či neděli. Ranní bohoslužby se zpravidla uskutečňovaly ve farním chrámu Páně v Třebechovicích, velké služby Boží se pak většinou odehrávaly v některém z filiálních kostelů. Třetím bodem pak bylo oznámení, za koho budou tentokrát slouženy fundální mše.

3.1 Průběh roku

Jak již bylo výše řečeno, zápisy v knize začínají 1. ledna, tedy slavností Obřezání Páně.⁹² Další v pořadí byl svátek Zjevení Páně (nebo též Tří králů). Den předem obvykle docházelo ke svěcení vody, křídly, soli a kadidla. Začátek roku byl kromě jiného i obdobím, kdy se

⁹⁰ SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 15 a 16, kn. 28 a 29.

⁹¹ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 472–473.

⁹² Někdy je však místo tohoto odkazu na židovský rituál obřezání spíše odkazováno na Kristovo narození a lze se tedy s tímto dnem setkat pod označením Oktáv narození Páně.

žádalo o příspěvní na bohuľibé skutky. Na svátek Tří králů⁹³ tak byla pravidelně pořádaná sbírka na podporu misíí v Africe.⁹⁴

Dalším významným svátkem v pořadí bylo Očištění Panny Marie čili Hromnice. S tímto dnem souviselo svěcení svící a též průvod kolem chrámu Páně. Navíc bývalo upozorňováno na svátek sv. Blažeje, jenž připadá na následující den.⁹⁵

Následovalo devítňíkové období, jež bylo úvodem do předpostňího období. Začíná Devítňíkovou nedělí, jejíž název je odvozen od toho, že se jedná o devátou nedělí před Velikonoci. Ta je následována první a druhou nedělí po Devítňíku. V latině jsou označovány jako Septuagesima, Sexagesima a Quinquagesima - podle počtu dní, které zbývají do Velikonoc.⁹⁶ Poté následovala Popelční středa. Během ní byl věřícím dělán na čelo kříž posvěceným popelem jako připomínka jejich smrtelnosti (prach jsi a v prach se obrátíš) a je to zároveň i výzva k pokoře a pokání, jež by měli činit během nadcházejícího postňího období. V tomto je požadována střídmost v jídle i pití a je zapovězeno požívání masa, mléka, vajec či sýra.

Květnou nedělí⁹⁷ se začal svatý, veliký, pašijový nebo též smrtelný týden. Na Květnou nedělí bývá zvykem konat průvod s posvěcenými ratolestmi kolem chrámu Páně, čímž se upomíná na Ježíšův vstup do Jeruzaléma, při němž byl vítán palmovými větvemi. Počínaje tímto dnem byly věřícím předčítány na bohoslužbách pašije.⁹⁸ Během tohoto týdne je v rámci knihy ohlášek zmiňován Zelený čtvrtek. Toto byl den poslední večeře Páně. Probíhala zpívaná mše, kdy při Gloria vyzváněly zvony. Poté jsou však umlčeny až do Gloria během Bílé soboty. V mezidobí byly zvony nahrazeny dřevěnými klapačkami a řehačkami. Do té doby vystavená nejsvětější svátost oltární se odnesla a uložila k Mariánskému oltáři na znamení Ježíšova uvěznění a kříže byly zahaleny a též se po mši sňaly všechny ozdoby. Na Velký pátek se mše nekonala, pouze kněz přijal hostii a byla čtena prorocká místa v Písmu, zpívány Pašije a docházelo k líbání sv. kříže. O Bílé sobotě bylo opět rozžehnuto světlo před oltářem, žehnal se paškál a světila voda, na což navazovalo odříkávání litanií, při nichž kněz ležel tváří k zemi

⁹³ Někdy též nazýváno jako Zjevení Páně.

⁹⁴ SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 15, kn. 28, s. 1.

⁹⁵ Svatý Blažeje, původní profesí lékař je počítán mezi čtrnáct pomocňíků. Je ochráncem proti krčním onemocněním.

⁹⁶ Ve skutečnosti počet dnů zbývajících do Velikonoc je odlišný – jedná se o 63, 56 a 49 dní.

⁹⁷ Následující pasáž týkající se velikonočních oslav je přejata z Knihy ohlášek bohoslužeb 1906–1923 (SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 15, kn. 28, s. 7–10.) a týká se tedy přímo třebechovické farnosti.

⁹⁸ Jedná se o zprávy o Ježíšově utrpení.

u oltáře a prosil, aby všem byla udělena svátost křtu. Vše bylo zakončeno zpívanou mší svatou, kdy se při Gloria opět rozezněly zvony.

Jedním ze svatých, jehož svátek byl slaven je sv. Marek. Na den jeho úmrtí (25. dubna) vycházival do pole průvod. Věřící odříkávali modlitby a prosili za udělení, zachování a požehnání úrody. Další, kdo nebyl opomenut, byl sv. Jan Nepomucký,⁹⁹ na jehož svátek se konal průvod k jemu zasvěcené kapličce.¹⁰⁰

„Ve středu, kdy připadá svátek sv. Marka, evangelisty Páně, bude v 8 hod. obětována mše sv., po níž – dovoli-li počasí – vyjde průvod do polí za zpěvu litaní; při zastaveních, z nichž poslední bude na Vinici, konati se budou modlitby, aby Bůh zemskou úrodu, v době nynější nám tak potřebnou, dáti, požehnati a zachovati ráčil. Po návratu do farního chrámu Páně udělí se požehnání nejsv. Svátostí.“¹⁰¹

Během šesti povelikonočních nedělí vykonávaly zpověď a přistupovaly ke svatému přijímání děti ze 4. a 5. stupně obecné školy a žáci měšťanské školy.¹⁰²

Po uplynutí těchto šesti týdnů následoval Hod Boží svatodušní, zvaný též Letnice. Den před tímto svátkem bylo věřícím zakázáno požívání masitých pokrmů a při mši svaté během Gloria vyzváněly zvony. Tento svátek je oslavou seslání Ducha svatého na apoštoly po Ježíšově nanebevstoupení. Dalším v řadě svátků je Nanebevstoupení Panny Marie, k oslavě čehož se konal průvod. Při té příležitosti byly také připomínány nadcházející jmeniny Františka Josefa I., pročež byl zpíván Ambrosiánský zpěv a národní hymna.¹⁰³ V tomto termínu se též pravidelně vybíraly milodary na Ústav hluchoněmých v Hradci Králové.¹⁰⁴

Během adventního období probíhaly tzv. roráty. Jde o mariánské mše, které končí v sobotu pře čtvrtou adventní nedělí. O čtvrté adventní neděli byla věřícím připomenuta potřeba půstu před Božím hodem vánočním a byly jim dány informace o průběhu půlnoční mše, která bez výjimky obsahuje zpívání *Te Deum laudamus*, na poděkování za narození Páně.

⁹⁹ Jeho svátek připadá na 16. května.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, s. 21.

¹⁰¹ *Tamtéž*, s. 355.

¹⁰² O svatém přijímání a náležitostech s ním spojených je pojednáno blíže v příslušné kapitole.

¹⁰³ SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 112, č. j. 1694, kn. 28, s. 32.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, s. 361.

„Zejtra, v předvečer před slavností narození Páně, jest pro katolické věřící půst, čili zdržení se požívání masitých pokrmů. Zejtra v noci bude dáno o 10. hodině znamení velkým zvonem k modlení, o 10 ½ hodině bude se všemi zvony sezváněti a o 11. hodině započne jitřní zpěv žalmů a písní o příchodu Páně, Spasitele našeho, Ježíše Krista a napotom bude zpívaná mše sv. se zpěvem Ambrosiánským „Bože chválíme Tebe“ na poděkování radostného narození Páně. V úterý, na slavný Hod Boží Vánoční budou ranní i velké služby Boží ve farním chrámu Páně slouženy.“¹⁰⁵

Ve zbytku roku bylo ještě vzpomenuo na památku sv. Štěpána prvomučedníka a v posledním dni v roce se lidé měli sejít v kostele, aby poděkovali za vše dobré, co jim bylo během uplynulého roku prokázáno.

3.2 Prusko-rakouská válka

Prusko-rakouská válka se odehrála v roce 1866, a ač Třebechovice nebyly válkou zasaženy přímo, prošlo tudy rakouské vojsko, zdejší občané se museli postarat o raněné z bitvy na Chlumu, museli strpět rekvizice ze strany pruského vojska a nebyli ušetřeni ani epidemie cholery.

Průchod rakouského vojska městem probíhal mezi 23. a 29. květnem. Události se ale daly do pohybu o něco dříve. První známkou nadcházející války bylo povolání dovolenců a rezervistů k jejich plukům dopisem okresního úřadu v Hradci Králové z 28. dubna.¹⁰⁶ Podobných dopisů přišla na městský úřad v Třebechovicích ještě celá řada, někteří dovolenci se totiž vyhýbali nástupu do vojenské služby a stejná potíž byla i s povolanci. Další série dopisů se pak týkala informací ohledně zásobovacích možností a posléze dorazila i výzva k vytvoření vhodných ubytovacích podmínek pro vojáky a koně.¹⁰⁷ Třebechovice s přilehlými obcemi se měly postarat o 923 mužů, z nich 30 důstojníků a 956 koní.¹⁰⁸ Pak přišel průchod vojáků městem a samotná bitva u Hradce Králové, Sadové či Chlumu, jak se jí říká. Už večer v den bitvy se v Třebechovicích vojáci objevili znovu. Teď ale byli buď ranění a bylo potřeba se o ně postarat nebo se jen posilnili a prchali dále, neboť panoval předpoklad, jenž se později ukázal jako mylný, že je pruská armáda pronásleduje. Ranění a prchající přicházeli ještě několik

¹⁰⁵ *Tamtéž*, s. 39–40.

¹⁰⁶ Jaroslav DVOŘÁK, *Kronika války roku 1866 v Třebechovicích a okolí*, Hradec Králové 2001, s. 8.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 8–12.

¹⁰⁸ *Tamtéž*, s. 12–13.

dalších dní. První Prusové se v Třebechovicích objevili 10. července a spolu s nimi i požadavky na rekviziční dávky. Třebechovice i přilehlé obce byly nuceny ubytovávat pruské vojáky a starat se jim o stravu, navíc zde stále byl velký počet raněných rakouských a saských vojáků. Tato situace se začíná měnit až po 23. srpnu, kdy byl v Praze uzavřen mír, o čemž se v Třebechovicích dozvěděli o dva dny později. Od té doby se vše připravovalo k odchodu pruských vojáků. Vojáci zde ubytovaní opustili město 30. srpna, ale procházeli tudy ještě 1. srpna. Ranění vojáci rakouské armády opustili Třebechovice 30. září. Devět rakouských vojáků ale Třebechovice nikdy neopustilo, zemřeli zde na následky zranění z bitvy. O 18 let později jim na místním hřbitově byl postaven pomník.¹⁰⁹

Ani po odchodu vojáků ale těžkosti pro Třebechovické neskončily. Jak již bylo zmíněno, ve městě a jeho okolí propukla epidemie cholery, která trvala od začátku září do začátku listopadu. Vyžádala si celkem 43 obětí.¹¹⁰

Válka v roce 1866 zasáhla Třebechovice a jejich okolí po všech stránkách, beze změn se neobešlo ani školní vyučování: „*V tomto roce 1866 za příčinou blížící se války z vyššího rozkazu ukončeno školní vyučování již 23. června; následující dny bylo již ve škole ubytováno císařské vojsko táhnoucí proti nepříteli. Po bitvě u Hradce v obou dolních třídách lavice vyházeny a světnice naplněny raněnými, jenž tu až do 29. září zůstali a z nichž někteří zemřeli. Nato musely býti školní lavice vyčištěny a rozlámané lavice opraveny neb novými nahrazeny...Škola začala 15. října.*“¹¹¹

3.3 První světová válka a vznik republiky

Jak již bylo naznačeno, v *Knihách ohlášek bohoslužeb* nebyly zaznamenány jen církevní svátky a jejich průběh a nedělní mše. Ve sledovaném období proběhla první světová válka a následkem toho se rozpadla Monarchie Rakousko-Uherská a vznikl samostatný československý stát. To byl v životech lidí velký zlom a je zachycen i zde. Krom těchto zlomových událostí jsou zde ale zachyceny i ty menší jako je např. sbírka pro požárem stíženého obyvatele některé z vedlejších vesnic nebo informace, že se slavilo založení (případně

¹⁰⁹ Pomník byl vysvěcen 21. září 1884. *Tamtéž*, s. 49.

¹¹⁰ *Tamtéž*, s. 40–43.

¹¹¹ Fa-T, *Knih pamětní fary třebechovické 1863*, fol. 286v.

vysvěcení) farního nebo některého z filiálních kostelů a v knihách se každoročně objevuje i krátký zápis o provedení vizitace.¹¹²

„Příští pátek jest zasvěcený svátek sv. Apoštolů Petra a Pavla; ranní služby Boží budou ve farním chrámu Páně a velké služby Boží ve filiálním kostele v Jeníkovcích, kde slaví spolu památku založení chrámu Páně; ve farním kostele bude téhož dne o 10 hod. toliko tichá mše sv. sloužena.“¹¹³

Zprávy o sbírkách pro oběti různých pohrom, které postihly okolní i vzdálené obce, se zde vyskytují relativně často. Mezi nejobvyklejší původce sbírky patřil požár (sbírky na požárem zasažená místa byly v roce 1911 pro Vepřikov,¹¹⁴ 1917 Chvojnou¹¹⁵ a později toho roku pro Velká Borovnice),¹¹⁶ ale v zápisech se objevuje i krupobití.¹¹⁷ Asi největší ztráty na životech si podle záznamu vyžádalo protržení přehrady v Desné v září 1916.¹¹⁸ Nicméně nekonaly se jen sbírky vynucené katastrofami a již výše zmíněné sbírky na misie a jiné církevní účely, ale peníze se vybíraly třeba i na výstavbu sanatoria v Pleši pro osoby stížené plicními chorobami v roce 1910.¹¹⁹

Dále se zde objevují i zprávy informující o aktuálním dění v Třebechovické farnosti, v roce 1911 bylo oznámeno, že je možné se ucházet o místo zvoníka,¹²⁰ v témže roce také byla možnost pronajmout si na následujících šest let farní pozemky¹²¹ nebo v roce 1914, že kostel sv. Ondřeje v Třebechovicích bude ihned po bohoslužbách uzavřen, neboť se někdo vloupal do sakristie.¹²²

Nedílnou součástí zápisů byly připomínky dní spojených s panovnickou rodinou. Nejčastěji se jednalo o dny spjaté s císařem Františkem Josefem I., jako jeho narozeniny, jmeniny či den nástupu do úřadu, ale je zde zmíněno i výročí zavraždění císařovny Alžběty. Později se pak slaví dny významné pro císaře Karla I. a jeho manželku Zitu.

¹¹² Vizitace obvykle probíhaly v červnu či červenci.

¹¹³ SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 15, kn. 28, s. 21.

¹¹⁴ *Tamtéž*, s. 185.

¹¹⁵ *Tamtéž*, s. 359.

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 360.

¹¹⁷ Z 28. 6. 1908 je zápis o velkém krupobití z 23. května toho roku, které postihlo Čechy. *Tamtéž*, s. 87–88.

¹¹⁸ Zemřelo kolem 60 lidí. *Tamtéž*, s. 346.

¹¹⁹ *Tamtéž*, s. 154.

¹²⁰ *Tamtéž*, s. 176.

¹²¹ *Tamtéž*, s. 184.

¹²² *Tamtéž*, s. 258.

„V pátek, v den jmenin Její Veličenstva císařovny a královny Zity obětována bude v 9. hod. zpívaná mše sv. ukončená hymnou rakouských národů.“¹²³

Významný podíl v zápisech má první světová válka. Jako první se v souvislosti s ní objevuje zápis z 5. července 1914: „Zejtra bude ve farním chrámu Páně o 8. hod. zpívané Requiem za pana arcivévodu a následníka trůnu Františka Ferdinanda a jeho choť Žofii. Lásky Vaší se žádáte, abyste na této smuteční Bohoslužbě vřelého účastenství brali a v zbožných modlitbách Jejich duše milosrdenství Božímu odporučili.“¹²⁴ Další však na sebe nenechaly dlouho čekat: „Dnes odpoledne o 2 ½ hod. budeme konati ve farním chrámu Páně prosebnou pobožnost k Všemohoucímu, nejvyšší milosrdnému Bohu, aby vítězství udělil naší armádě ve spravedlivém boji na ochranu naší vlasti a milovaného našeho císaře a krále, aby v boji tom chránil naše milé a drahé, žehnal jejich zbraním, aby blaženost věčnou a odměnu dal těm, kteří život položí za císaře a za vlast svou a aby další hrůzy války od nás odvrátil, a blaho a mír vlasti naší dopřál. Za tím účelem modliti se budeme růženec k Nejblahoslavenější Panně Marii, která již tolikrát přímlovou svou zjednala vítězství nad škodným nepřítelem a modliti se budeme litanii k Božskému Srdci Páně, jež jest spásou všech v Něj doufajících. Proto se vybízíte Lásky Vaše, kteří své syny a muže postrádáte, abyste se na pobožnosti této účastnili a k Rodičce Boží s důvěrou za odvrácení všeho zlého prosili.“¹²⁵ Tyto a obdobné zápisy jsou následovány žádostmi na milodary pro červený kříž a na pozůstalé děti padlých nebo raněných vojáků a opakují se po celou dobu války. Nejsou to však jediné žádosti, na válečné potřeby byly již v roce 1915 vyžadovány v domácnostech nepotřebné kovy¹²⁶ nebo ze strany třebechovického faráře několikrát přišla žádost na petrolej do věčné lampy.¹²⁷

6. června 1914 je věřícím v Třebechovicích oznámeno zvolení Benedikta XV. novým papežem.¹²⁸ Benedikt XV. pak prostřednictvím kněží žádá věřící celého světa, aby se modlili k Bohu za brzké sjednání míru.¹²⁹ Ten ale nastolen nebyl ještě dlouhou dobu. Zato ovšem byla

¹²³ *Tamtéž*, s. 554.

¹²⁴ *Tamtéž*, s. 295.

¹²⁵ Zápis pochází z 2. 8. 1914. *Tamtéž*, s. 292.

¹²⁶ *Tamtéž*, s. 305.

¹²⁷ *Tamtéž*, s. 357. Prostředky pro svícení byly v té době nedostatkovým zbožím, v roce 1916 je třebechovickým věřícím tlumočen zákaz o svátku všech svatých osvětlovat hroby. Žádosti o dárky na světlo ostatně nekončí s koncem války, kvůli všeobecné drahotě se objevují ještě na konci roku 1919).

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 278.

¹²⁹ *Tamtéž*, s. 294.

pro místní školní mládež 14. prosince 1914 z příčiny oslavy dobytí Bělehradu uspořádána mše svatá.¹³⁰

Dne 10. prosince 1916 se objevuje zpráva o úmrtí Františka Josefa I. a nástupu do úřadu jeho synovce Karla I.¹³¹ Pak už přichází rok 1918, kde se v zápise z 1. října dozvídáme, že: „Pozitří, tj. v neděli budou všechny služby Boží ve farním chrámu Páně a v 9 hodin budou slavné služby Boží na poděkování Bohu za dosažení úplné svobody národa československého, k nimž se všechny úřady, správy škol a spolky uctivě zvou a za tou příčinou se bude již zítra odpoledne slavnostně vyzváněti. Válečná pobožnost růžencová se od nynějška konati nebude.“¹³²

3.4 Druhá světová válka a její následky

Do té doby poklidný život ve farnosti se pomalu začíná měnit v roce 1937. Jednou z prvních nedobrych zpráv byla ta o úmrtí prezidenta Masaryka.

„Celá diecése královehradecká se připojuje s nejživější účastí k zármutku celého národa, státu a rodiny nad smrtí presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka. Za tou příčinou nařídil nejdůstojnější p. biskup, aby na všech kostelích a farních budovách byly vyvěšeny smuteční prapory, a aby den před pohřbem a v den pohřbu, tj. 20. a 21. září bylo ve všech farních kostelích po celou hodinu vyzváněno všemi zvony a to dne 20. září v poledne a 21. září v hodinu pohřbu (od 10 hod.). Nejdůstojnější pan biskup doporučuje vznešeného zesnulého, jeho rodinu a blaho celého státu modlitbám důstojného duchovenstva a věřících.“¹³³

Ani tehdy se ale nepřestávají v rámci farnosti pořádat sbírky. Příkladem může být sbírka na podporu práce odborů ochrany matek a dětí¹³⁴ nebo pro oběti občanské války ve Španělsku, které byly pořádány v roce 1937.¹³⁵

Jak již bylo řečeno, mír byl tehdy křehký a neměl mít dlouhého trvání. O tehdejší napjaté situaci svědčí i to, že už v květnu roku 1937 se objevují zápisky, jimiž jsou věřící upomínáni,

¹³⁰ Tamtéž, s. 289.

¹³¹ Tamtéž, s. 348.

¹³² Tamtéž, s. 391.

¹³³ SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 16, kn. 29, zápis z 19. září 1937.

¹³⁴ Tamtéž, zápis z 8. května 1937.

¹³⁵ Tamtéž, zápis z 10. října 1937.

aby se modlili za odvrácení všeho, co by mír a pokoj mohlo ohrozit.¹³⁶ Jedna z mála radostnějších zpráv informovala o úspěšné volbě nového papeže Pia XII., do té doby kardinála Eugenia Pacelliho. Na oslavu byl zpíván děkovný chvalozpěv a papežská hymna.¹³⁷ Pak následují další a další prosby k Bohu za ochranu vlasti.

„Jestliže kdy máme, zvláště v těchto osudových dobách všechnu příčinu, abychom u trůnu svého nejmocnějšího panovníka vyprošovali sobě a své vlasti pomoc a ochranu. Věrní synové a dcery vlasti a církve najdou si v tento den jistě volnou chvíli k návštěvě svátostného Spasitele, přinášeje Mu svou úctu, dík a vroucí prosby za tělesné i duchovní potřeby své i svých drahých a zvláště za naši vlast, aby ji Bůh neopouštěl, ale vedl ji k rozkvětu a slávě.“¹³⁸

Všechny prosby a modlitby však byly marné. Smutek a rozčarování ze situace, ve které se země ocitla, se v zápisech projevil též: *„Vzpomínám jak bolestné zklamání a rozčarování prožíval náš český lid, když se dověděl, že ti, o kterýchž věřil, že jsme jeho spojenci jej opustili. Zním však přátele a spojence, kteří nás neopustí, jestliže i my jich neopustíme a to jsou naši svatí čeští patronové.“¹³⁹*

Podobné výzvy nepřestaly přicházet po celou dobu války, ať už se jednalo o výzvy přímo od třebechovických duchovních nebo ty tlumočené od papeže.¹⁴⁰ Vždy bylo za co se modlit. Za zesnulé, zajaté, za úrodu, které bylo v těch časech zvlášť zapotřebí nebo jednoduše za vlast, válka v tomto nabízela velkou škálu možností. A když pak v roce 14945 konečně skončila, nebraly zápisy o děkovných modlitbách konce.

„Po pětileté přestávce oslavíme opět letos Boží Tělo a spolu poutní slavnost bývalým, tradičním způsobem. V 9 hod. vyjde průvod k prvním dvěma oltářům na náměstí a odtud na Vinici, kde bude kázání a slavná mše sv. Po pobožnosti u druhých dvou oltářů návrat do farního chrámu, kde ukončíme slavnost děkovným chvalozpěvem Tobě, Bože, chvála, dík.“¹⁴¹

¹³⁶ Tamtéž, zápis z 29. května 1937.

¹³⁷ Tamtéž, zápis z 5. března 1939.

¹³⁸ Tamtéž, zápis z 19. listopadu 1939.

¹³⁹ Tamtéž, zápis z 31. července 1939.

¹⁴⁰ Tamtéž, zápis z 24. listopadu 1940.

¹⁴¹ Tamtéž, zápis z 27. května 1945.

Konec války ale přinesl úlevu jen částečně. Byly vyhlášovány další sbírky pro potřebné, např. pro přeživší obyvatele Lidic a Ležáků¹⁴² nebo pro válkou zničené východní Slovensko.¹⁴³

Věci se pomalu vracely do normálního stavu a přece ne. Druhá světová válka a následná politická situace přináší zlom. Věřících bylo stále méně. Mír návrat lidí do kostelů nepřinesl.

„Zítřejší svátek Neposkvrněného početí Panny Marie jest pro katolíky svátkem zasvěceným. Letos však vzhledem ke splnění úkolů dvouletky byl prohlášen za den pracovní; proto nehřeší, kdo v tento den budou pracovati v továrnách. Aby však zaměstnanci v továrnách mohli vyplnit svou sváteční povinnost, bude zítra sloužena večerní mše svatá.

Nynější vážná situace v ohledu politickém a hospodářském, hluboký pokles mravů, šířící se nová vlna nevěry a odpadu od Boha a Jeho zákona, vlažnost a netečnost v křesťanských rodinách ke všemu nadpřirozenému a duchovnímu, nevázanost mládeže a neúcta k autoritě Boží i lidské a trapné přihlížení k smutnému tomuto stavu ze strany těch, jichž první povinností má býti postavití hráz proti těm zlům a spolupůsobiti k umravnění a pokoji lidstva, to vše je nám mocným důvodem a pohnutkou, abychom si vyprosili smilování Boží na přímluvu Neposkvrněného Srdce Panny Marie a k zadostiučinění za hříchy lidstva. Za tím účelem zasvětime se příští neděli Panně Marii a to tak, že po slavné ranní mši svaté před vystavenou nejsv. Svátostí pomodlíme se zásvětou modlitbou sv. Otce Pia XII.“¹⁴⁴

¹⁴² Tamtéž, zápis z 22. července 1945.

¹⁴³ Tamtéž, zápis z 2. dubna 1946.

¹⁴⁴ Tamtéž, zápis ze 7. prosince 1946.

4. Svátosti

Římskokatolická církev slaví celkem sedm svátostí. Jedná se o křest, biřmování, eucharistii, smíření, pomazání nemocných, kněžství a manželství. Těchto sedm bylo ustanoveno Ježíšem Kristem a mají pomoci na cestě k přiblížení se k Bohu, zprostředkovávají Boží milost. Z těchto sedmi se svátosti křtu, biřmování a kněžství lehce vymykají. Jsou to nezrušitelná znamení, která člověk přijímá jen jednou za život.

4.1 Křest

„Ježíš odpověděl: Amen, amen pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího.“¹⁴⁵

Při svátosti křtu dochází tedy k ponořením do vody případně polítí vodou. Tímto gestem je navázán vztah s Bohem a člověku jsou odpouštěny jeho hříchy. Bohužel materiály v rámci třebechovické farnosti jsou velmi strohé. Matriky narozených, z nichž vlastně jediných se dá čerpat, nicméně mají svůj pevně daný řád. U křtěného se tedy většinou¹⁴⁶ dozvídáme následující informace: datum narození, datum křtu, číslo domu, v němž žije, jméno dítěte, náboženství, pohlaví a původ dítěte. Následují informace o rodičích – je zaznamenáno jméno, náboženství, povolání otce, bydliště, to zda jsou manželského původu či nikoli a jména a bydliště jejich rodičů. V případě žen je vždy dodáno ještě jméno za svobodna. Dále jsou zde uvedeni jeden až tři kmoťři, jejich řemeslo a bydliště. Na závěr je uváděno jméno zkoušené báby¹⁴⁷ a podpis křtícího kněze.

Tyto knihy ale bohužel mají své nedokonalosti. Předně se sem zapisují narozené děti, takže o počtech pokřtěných dospělých se můžeme jen dohadovat. Částečně nám v tom může pomoci tzv. Kniha konvertitů, ale ani u ní se nepočítá s možností, že člověk v dětském věku pokřtěn vůbec nebyl.

¹⁴⁵ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Praha 1979, Jan 3:5.

¹⁴⁶ Relativně často opomíjenou kolonkou je číslo domu a kolonkami někdy problematickými jsou ty, které se týkají otce dítěte. Důvodem je neuvedení jména otce dítěte. S tím se pak logicky pojí nemanželský původ.

¹⁴⁷ Zkoušená bába je jiné označení pro porodní bábu. Toto označení je ovšem mladší. Souvisí s nutností skládání zkoušek na porodnické škole. Tyto ženy měly na starosti jak rodičku, tak i dítě během těhotenství, porodu a následně i v šestinedělí. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie všeobecných vědomostí; Díl 3, B-Bianchi, s. 5.*

4.2 Svátost smíření a svátost eucharistie

Svátost smíření, jinak též označovaná jako svátost pokání nebo svatá zpověď je návratem k Bohu. Díky vyznání vlastních chyb a vin, skrze lítost se lidé očišťují a smířují s Bohem. V praxi se tedy jedná o vyznání hříchů Bohu skrze kněze. V případě vyznání se pak mohl kněz udělit rozhřešení. A stejně jako v případě bířmování, v některých případech byla školní mládež vyčleněna a prošla si svatou zpovědí odděleně a docházelo i k dělení podle místní příslušnosti.

*„Zejtra na slavnost Jména Panny Marie, budou ranní i velké služby Boží ve farním chrámu Páně. V ten den, jakož i po celé osmidenní uděluje sv. Církev plnomocné odpustky pro ty, kteří se kajícně ze svých hříchů vyznají, hodně Nejsvětější Svátost Oltářní přijmou a zpívané mši sv. nábožně přítomni jsou, proto bude ranní mše sv. zpívaná“.*¹⁴⁸

*„Ve čtvrtek bude vykonávati sv. zpověď školní mládež Jenikovická a při mši sv. přistoupí ku sv. přijímání.“*¹⁴⁹

A jak naznačuje předchozí zápis, těsně spjatá se svátostí smíření je svátost eucharistie neboli svaté přijímání či mše svatá. Je to logické, protože během obřadu eucharistie dochází k proměně a následnému přijímání Těla a Krve Kristovy a ty nemůže přijmout nikdo, kdo je zatížen hříchem. To, jak důležitá je právě tato svátost dokazuje i fakt, že nejsvětější svátost oltářní byla vystavována a uctívána a jaký důraz kladl kněz na přítomnost věřících při tomto obřadu. I zde dochází k tomu, že školou povinné děti mají vlastní svaté přijímání, taktéž dochází na dělení hochů a dívek a dále jsou děleni podle škol a v nich podle ročníku, do něž docházejí.

*„V úterý odpoledne budou míti sv. zpověď žákyně 5. ^{lé} a 4. ^{lé} třídy obecné školy a ve středu přistoupí ku sv. přijímání; v pátek odpoledne budou sv. zpověď míti žáci měšťanky a 5. ^{lé} třídy obecné školy a v sobotu půjdou ku sv. přijímání. V pátek ráno budou míti sv. zpověď žáci školy Nepasické a Belčské a sv. přijímání“.*¹⁵⁰

¹⁴⁸ SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 15, kn. 28, s. 30.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 34.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 34.

„V pátek pak jest výroční den k uctění Nejsvětější Svátosti Oltární pro zdejší farnost určený. Za tou příčinou bude ve čtvrtek o 5. ¹⁶ hodině litanie Nejsvětější Svátosti Oltární modlená a napotom se udělí požehnání. Na večer se bude všemi zvony sezváněti. V pátek bude o 9. ¹⁶ hodině zpívaná mše sv. sloužena, po které se Nejsvětější Svátost Oltární na hlavním oltáři k veřejnému uctění vystaví a zůstane vystavená až do 5. ¹⁶ hodiny na večer, kde bude litanie s Ambrosiánským chvalozpěvem „Bože chválíme Tebe“ a pak se udělí požehnání s Nejsvětější Svátostí Oltární, čímž bude tato pobožnost ukončena. Lásky Vaše se žádáte, abyste, pakli Vám to zdraví dovolí, alespoň na kratičký čas téhož dne farní chrám Páně navštívili, zde všecky své starosti, tužby, přání a prosby za sebe, za přátele i nepřátele, za svou vlast, za duchovní i světské vrchnosti, za vlastní i všeobecné blaho, především pak pro sebe i pro jiné milost pravého pokání a šťastné smrti od Boha si vyprositi mohli.“¹⁵¹

4.3 Biřmování

Při svátosti biřmování jde především o upevnění víry. Při biřmování člověk potvrzuje, že se drží cesty, kterou nastoupil při křtu, dovršuje svoje pouto s Bohem a při obřadu přijímá Ducha svatého. Pro biřmování je též typické přijetí dalšího jména, případně jmen. Ta už si biřmovanec vybírá sám podle svého vzoru, ať už v rámci církve (jméno některého ze svatých) nebo mimo ni (může jít například o jméno kmotra). Biřmování je důležitý milník, což věděl i třebechovický farář a dal tedy svým ovečkám v roce 1906 následující napomenutí, díky němuž víme, co vlastnímu obřadu předcházelo.

„Láskám Vaším se dává na vědomí, že dne 1. července t. r. bude v zdejší farnosti Nejdůstojnější pan biskup udíleti svátost sv. biřmování. Za tou příčinou vidí se duchovní správa nucena, jelikož zdejší farnost jest smíšeného vyznání a každý biřmovanec musí míti kmotra, jehožto jméno a příjmení při zapisování musí oznámiti, následující připomenutí učiniti: Kmotrem při biřmování nesmí býti:

- 1) otec synovi, matka dceři*
- 2) osoby, které držely biřmovance při křtu sv. na rukou, kdežto druhá neb třetí osoba, která byla co svědek při křtu, za kmotra při biřmování býti může*
- 3) jinověrci čili osoby jiného vyznání než katolického*
- 4) osoby, které žijí ve smíšeném manželství a dali se od pastora oddat, třeba že katolíky zůstaly. Církev nepřipouští takové osoby, které svou víru zapřely, ní pohrdaly, a tudíž*

¹⁵¹ Tamtéž, s. 36–37.

následkem toho z Církve sv. vyobcovány jsou, pokud toho hříchu neodčiní, co kmotry jak při sv. křtu tak i při biřmování

5) *osoby, které samy biřmovány nejsou.*

*Aby se tedy všem nepříjemnostem při sv. biřmování předešlo, kdyby některá z těchto zde vyjmenovaných osob chtěla co kmotra posloužiti, bude ze strany duchovní správy k tomu přísně přihlíženo, a každý takový odmítnut. Biřmovanci se tedy žádají a upozorňují, aby při volbě kmotra byli opatrní a žádného si takového nebrali. Do 14 dnů necht' si každý kmotra svého vyvolí a od května počnou se dospělí biřmovanci s udáním jména biřmovacího a udáním jména kmotra zapisovati. Co se týká školní mládeže, to vykonají a sepíšou pp. katecheti a u farního úřadu budou se jen dospělí sepisovati. Ve venkovských obcích, ve kterých se odbývají cvičení křesťanská, bude pan cvičitel po ukončení cvičení dospělé biřmovance sepisovati, necht' se u něho pak každý přihlásí.*¹⁵²

Skvělou představu o tom, co pro třebechovické farníky biřmování znamenalo, si můžeme udělat díky podrobnému zápisu z *Knihy ohlášek*. Je zde popsán celý biskupův pobyt v Třebechovicích pod Orebem. Typické pro takovou událost bylo, že byla spojena s vizitací. Na tomto příkladu je také jasně patrné, že biřmovanci byli rozděleni do několika skupin. Za prvé byli děleni podle místa bydliště, dále dle pohlaví a v poslední řadě ještě byla oddělena školní mládež od těch, co byli biřmováni v pozdějším věku.

„Zejtra,¹⁵³ jak již bylo oznámeno, zavítá 3^{ti} hod. odpolední Nejdůstojnější pan biskup¹⁵⁴ do zdejšího města za tím úmyslem, aby následujícího dne udílel svatost sv. biřmování. Po krátké přestávce doprovázen bude z farního dómu při slavnostním zvonění do chrámu Páně, kde se vykoná krátká pobožnost počáteční a pobožnost za \dagger ¹⁵⁵ celé farnosti, na té doprovázen bude při slavnostním zvonění do obecné školy, kde bude zkouška ze sv. náboženství.

Příští neděli, spolu na slavnost Navštívení Panny Marie bude zvláštní pořádek služeb Božích a sice: o 6. ^{te} hodině ráno bude farní mše sv. a jiné mše sv. sloužené; o 7 ½ hod. bude sloužiti Nejdůstojnější Pan Biskup¹⁵⁶ mši sv. pro veškeré biřmovance, při níž bude kázání a po

¹⁵² *Tamtéž*, s. 13–14.

¹⁵³ Zítřkem je myšlen pátek 30. června 1906.

¹⁵⁴ V roce 1906 byl biskupem Josef Doubrava.

¹⁵⁵ Symbol nahrazuje slovo zemřelý.

¹⁵⁶ Nejednotnost v psaní velkých písmen ve slově biskup je zachována podle zápisu v citovaném prameni.

skončení té samé vzdálí se veškerá školní mládež jak zdejší, tak venkovská chrámu Páně, jakož i ostatní lid a zůstanou toliko odrostlí biřmovanci s jejich kmotry ve chrámu Páně, kde budou nejprve biřmovanci ženského pohlaví a napotom mužského pohlaví biřmování. Připomíná se všem biřmovancům, že kdyby někdo z nich zmeškal biskupskou mši sv., bude 10.¹⁶ hodině ještě zvláštní mše sloužena.

V neděli pak odpoledne bude o 3 ½ biřmována veškerá školní mládež jak zdejších, tak i vesnických škol a po ukončení bude zkouška ze sv. náboženství školní mládeží z Belče, Jenikovic a Nepasic odbývána v kostele.

Připomíná se biřmovancům ženského pohlaví, aby se k biřmování dostavily bez klobouků, a kdyby některá přece klobouk si vzala, ať ho před biřmováním dá s hlavy.

Páni starostové jak města, tak i přífařených obcí se žádají, aby se 10^{10u} hodinu postavili do farní úřadovny, by tam svá přání, popřípadě třeba i stížnosti panu kanovníkovi Pana Biskupa doprovázejícímu přednesli a protokol visitační podepsali. Z těch obcí, na kterých je starosta jiného vyznání, nechť se dostaví radní nebo výbor, katolík.

Konečně se Lásky Vaše žádáte, aby veškerý pořádek jak při příchodu, tak i biřmování, každý ať při příchodu pana biskupa přikrývku s hlavy sundá a poněvadž pan Biskup dává apoštolské požehnáním, každý sv. křížem se znamená. Odjezd Pana Biskupa z našeho města jest určen na 6 ½ v pondělí ráno do Vysokého Újezda.¹⁵⁷

V třebechovické farnosti byly vedeny i Knihy biřmovaných. V těchto bylo zapsáno datum biřmování, jméno biřmujícího biskupa, místo biřmování, jméno biřmovaného, jména a adresa rodičů, biřmovací jméno a jméno kmotra. V rámci těchto knih jsou vloženy lístky, zasílané z jiných farností. Ty jsou zde za ty, kteří patří do třebechovické farnosti (narodili se zde, jsou zde pokřtěni), ale biřmování byli jinde.

4.4 Svátost manželství

Tato svátost je udělována dvěma lidem opačného pohlaví, z nichž alespoň jeden musí být pokřtěn. Přijetím této svátosti si dvojice slibuje věrnost a existuje oprávněný předpoklad, že

¹⁵⁷ *Tamtéž, s. 22–24.*

dojde k početí potomků. Snoubence obřadem provedl a svazek legitimizoval kněz. Situace se však změnila po nástupu komunistické strany k moci. Do té doby byl církevní svazek roven sňatku civilnímu, poté ale byl jen „doplňkovou záležitostí,“ každá dvojice musela nejprve projít civilním sňatkem, protože církevní svazek sám jejich vztah nelegitimizoval.

Před samotným obřadem ale bylo třítydenní období, které začínalo ohláškami, tj. oznámením o chystaném sňatku. Tato doba sloužila jak dvojici k poslednímu řádnému zvážení zamýšleného svazku, tak i knězi, aby odhalil případné překážky, které by uzavření sňatku bránily. Před tím, než však byly ohlášky oznámeny, museli snoubenci spolu s knězem sepsat tzv. Protokol snoubenců.¹⁵⁸ Ten sestával z následujících dvaceti otázek:

- 1) Jak se jmenujete křestním a rodným jménem?
- 2) Jakého jste náboženství?
- 3) Jak se jmenují, a jakého stavu jsou anebo byli Vaši rodiče?
- 4) Kde, kterého dne, měsíce a roku jste narozen?
- 5) Kde nyní přebýváte a jak dlouho?
- 6) Jste svobodný neb vdovec?
- 7) Jaký je Váš úřad, stav či řemeslo?
- 8) Máte povolení k ženění – spolu vzhledem na povinnost ke službě vojenské?
- 9) Jest to Vaše dobrá a nenucená vůle, vstoupiti v manželství se svou nevěstou?
- 10) Učinil jste slib ustavičné čistoty, neb slíbil-li jste v řád duchovní vstoupiti, aneb dáti se vysvětit?
- 11) Jste příbuzen k nevěstě své, a v kterém koleně?
- 12) Přislíbil jste manželství jiné osobě mimo svou nevěstu (snad matce, sestře neb dceři své nevěsty)?
- 13) Máte slib k stavu manželskému se svou nevěstou?
- 14) Má vaše nevěsta dítky z předešlého manželství?
- 15) Byl jste některému dítěti své nevěsty kmotrem při křtu sv. aneb sv. biřmování?
- 16) Byla Vaše zemřelá manželka (neb některá z Vašich zemřelých manželek) pokrevně spřízněna s Vaší nevěstou, a v kterém koleně?
- 17) Byl zemřelý manžel (aneb některý ze zemřelých manželů) Vaší nevěsty s Vámi spřízněn, a v kterém koleně?
- 18) Neobcoval jste tělesně s matkou, s dcerou, se sestrou, aneb se sestřenicí své nevěsty?

¹⁵⁸ Následující otázky jsou opsány z Protokolu snoubenců z roku 1866. Ten se ale v průběhu doby neměnil. SOKA HK, f. T-AF, inv. č. 33, kn. 16.

19) Přislíbil jste za živobytí své manželky manželství své nevěstě? Obcoval jste tělesně za živobytí své manželky se svou nevěstou?

20) Můžete tato svá udání přísahou stvrditi?

V případě, že se jednalo o ženu, nedochází k dotazům na povolání nebo vojenskou službu. Oproti tomu je zde dotaz, zda je či není nevěsta těhotná a ví-li o tom ženich.

Poté následuje pět otázek na svědky:

- 1) Jak se jmenujete, jakého jste stavu, a kde přebýváte?
- 2) Znáte-li zevrubně oba snoubence a jejich obapolné poměry?
- 3) Můžete-li stvrditi, že udání, od snoubenců nyní pronesená, jsou pravdivá a věrohodná?
- 4) Zdaliž Vám není známa nějaká překážka, kteráž by při tomto vyšetřování byla najevo nepřišla, a kteráž by překážela manželskému sňatku těchto snoubenců?
- 5) Můžete tato svá udání přísahou stvrditi?

Je však jen velmi málo případů, kdy ohlášky jsou zrušeny, a k sňatku nedojde. Co je ale oproti tomu velmi obvyklé, je nutnost povolení sňatku otcem. Je to z toho důvodu, že až do roku 1919 byla hranice zletilosti nastavena na 24 let. Docházelo ovšem i k případům, kdy otec nemohl být přítomen – v takovém případě snoubenci měli jeho písemné potvrzení o souhlasu se sňatkem.¹⁵⁹ Vyskytly se však i varianty, že nezletilý z páru již otce neměl, v takovém případě pak o povolení žádali vrchno-poručenský úřad v Hradci Králové.¹⁶⁰

Dalším, velmi častým jevem pak bylo těhotenství nevěsty, které zpravidla zapříčinil ženich. Na druhou stranu jiný častý jev, tedy nemanželské děti, byly přibližně stejnou měrou zamýšleného ženicha jako někoho jiného. Velmi často též docházelo k situaci, že zamýšlené manželství nebylo pro jednoho ze snoubenců manželstvím prvním a novomanžel či novomanželka pak získali sňatkem i několik dětí. Řídkým jevem pak byla obtíž příbuzenství. Objevuje se například příbuzenství v I. koleně švagrovství. Jinými slovy, zesnulá manželka ženicha byla sestrou jeho nastávající.¹⁶¹

¹⁵⁹ SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 33, kn. 16, protokol (dále pr.) č. 68/1863.

¹⁶⁰ *Tamtéž*, pr. č. 99/1863.

¹⁶¹ *Tamtéž*, pr. č. 11/1864.

Jistou zajímavostí je, že zejména v první knize protokolů snoubenců dělalo psaní a pravopis snoubencům a jejich svědkům velké problémy. Přitom jedinou částí, která v protokolech nebyla předepsána, nebo ji nevypisoval kněz, byly podpisy účastníků a pojmenování toho, kým v rámci tohoto protokolu jsou. Na písmu je jasně patrná „nevypsánost“ podepisujících se, nejistota a těžkost tahů. Slovem, které pak dělalo největší potíže, bylo slovo „nevěsta.“ Velice často se totiž kromě správné verze můžeme setkat i s „newěstou, nevjestou či newjestou.“¹⁶²

Do knih ohlášek snoubenců jsou taktéž vloženy lístky s informacemi o člověku příslušícímu do třebechovické farnosti, který se ovšem oženil, případně vdala jinde, zpravidla v místě bydliště partnera.

4.5 Pomazání nemocných

Pomazání nemocným, dříve též poslední pomazání kněz uděluje, v případě, že je o to požádán, těžce nemocnému člověku, který doufám v posilu ducha, případně se před smrtí smiřuje s Bohem, světem i sám se sebou. V rámci třebechovické farnosti neexistují záznamy, které by nám byly schopny říci, kolika věřícím kněz ročně udělil pomazání nemocných, ani to, jak velké množství lidí ještě se svou nemocí dokázalo bojovat a přijali tuto svátost poněkud předčasně.

Tématu zemřelých a potažmo tedy i jejich posledního pomazání se dotýká kniha s názvem *Seznam chlapců jinde narozených a zde zemřelých*¹⁶³ vedená v letech 1871–1914. V knize je v rámci každé obce třebechovické farnosti zaznamenáno, kolik chlapců v daném roce zde zemřelo. Kromě toho je zaznamenáno i to odkud tito chlapci pocházeli a též je uváděno datum jejich narození.

Jen v málokterém roce je naštěstí zaznamenán větší počet úmrtí a i pak se to týká jen vlastních Třebechovic pod Orebem, v ostatních obcích počet zemřelých dětí nikdy nepřekročil dvě děti ročně, navíc zde bývají zpravidla několikaletá časová údobí, kdy připravená kolonka zůstává prázdná. Trochu jiná je, jak již bylo naznačeno, situace v Třebechovicích, zde se za zaznamenávaných čtyřiačtyřicet let objevuje jen osm let, ve kterých k úmrtí nedochází.¹⁶⁴ Navíc oproti obcím ve farnosti se zde počet zemřelých dětí dostává až na pět dětí ročně,

¹⁶² *Tamtéž*, pr. č. 69/1863.

¹⁶³ SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 12, kn. 23.

¹⁶⁴ Jedná se o roky 1871, 1878, 1887, 1892, 1897, 1903, 1908 a 1912.

pokud však zprůměrujeme počet zemřelých dětí v tomto období, nedostaneme se ale ani na dvě děti ročně.

Zajímavé je, že v této knize jsou kromě dětí z blízkého okolí i děti zdaleka, které zde z nezaznamenaných příčin zemřely, jsou zde zaznamenány i dva případy, kdy se zesnulé dítě narodilo přímo v Třebechovicích pod Orebem. U obou dvou dětí je však připsáno, že byly křtěny ve zdejším evangelickém kostele.¹⁶⁵

Věcí, na kterou pak nesmíme zapomínat, pokud se díváme na počty úmrtí, je fakt, že do této knihy byla zapisována jen úmrtí chlapců, tedy počet dívek může být zhruba stejně velký.

¹⁶⁵ Tito chlapci zemřeli v letech 1885 a 1914. *Tamtéž*, s. 27–28.

5. Školství a spolky v Třebechovicích

V třebechovickém mikroregionu se nacházely celkem čtyři školy. Kromě školy přímo v Třebechovicích pod Orebem se zde nacházely ještě školy nepasická, jeníkovická a bělečská. Žáci byli do těchto škol rozděleni následovně. Do školy v Třebechovicích docházely kromě dětí z Třebechovic ještě žáci z Krňovic, Štěkova, Mitrova, Horních i Dolních Polánek a Bědovic. Do školy v Jeníkovcích chodili pouze žáci jeníkovičtí. Do školy v Nepasicích chodili kromě místních ještě děti z Blešna a do školy v Bělči docházeli jen místní děti. Ze vsí, které spadaly pod třebechovickou farnost, v tomto rozdělení chybí ještě Újezdec, Ledce a Stránka. Děti odsud totiž spadaly pod školy mimoookresní, konkrétně z Újezdce docházely děti do školy v Bolehošti a děti z Ledcí a Stránky přiškoleny byly k Vysokému Újezdu.¹⁶⁶

Vedle těchto škol ale ve farnosti ještě fungovaly školy, kam docházely děti jiného než katolického vyznání. Kaplan Flesar na toto téma poznamenal: „*Protestanti posílají do této školy¹⁶⁷ děti jen z Třebechovic a ze Štěkova. Nepasičtí a Blešští mají školu katolickou v Nepasicích, Bělečtí a Krňovičtí vlastní protestantskou školu v Bělči; z ostatních obcí chodí protestantské dítky do školy Klášterské. Židé dílem své děti posílají do školy farní, dílem soukromého učitele si drží.*“¹⁶⁸

5.1 Třebechovická škola

Kdy došlo k vystavění farní školy v Třebechovicích, není známo, jisté je však datum, kdy zdejší škola vyhořela při požáru. Jedná se o 27. dubna 1567.¹⁶⁹ Nevyhořela však tehdy jen škola, plameny zachvátily i kostel, faru a dalších 48 okolostojících domů.

Informace z tehdejší doby jsou velice kusé – další záznam o fungování školy odkazuje až na rok 1623 a není právě nadějný, místo o pokrocích a pílí žáků se dozvídáme o úmrtí kantora Tomáše Jeníkovského, přezdívaného Luskáč. Zápis ještě zmiňuje syna zesnulého Vilíma, za něhož se třebechovičtí prý přimlouvali, aby zde alespoň dočasně mohl dělat kantora.¹⁷⁰ Dále ve své kronice kaplan Antonín Flesar zachytil informaci o plánované stavbě nové školy v roce 1789. Tehdy zasedající městská rada ale nakonec rozhodla jinak a místo stavby nové budovy

¹⁶⁶ Josef HORÁK, Topografický popis všech osad hejtmanství kralohradeckého, Hradec Králové 1877, s. 55–58.

¹⁶⁷ Myšlena škola v Třebechovicích.

¹⁶⁸ Fa-T, *Knih pamětní fary třebechovické 1863*, fol. 281v–282r.

¹⁶⁹ V kronice je datum zaznamenáno jako čtvrtá neděle po Velikonocích.

¹⁷⁰ *Tamtéž*, fol. 281r.

školy došlo jen rozšíření stávajícího objektu. Řečený kaplan si následně stěžuje na špatný stav této staré dřevěné školy, dodává však, že „rokování zdejšího městského výboru r. 1862 v příčině navržené nové zděné školy bylo bez výsledku.“¹⁷¹

Další Flesarovy zápisy přináší jména učitelů a podučitelů, kteří se na zdejší škole vystřídali. Pro nás je důležitý až zápis o dění v roce 1857, kdy tehdejší třebechovičtí radní chtěli poslat učitele Rambouska do pense s pouhými sto zlatými, proti čemuž se postavil farář Jan Kouba a vymohl pro něj další sto zlatých ročně. K tomu je pak ještě třeba přičíst cdeset zlatých dle fasse. Učitel Rambousek byl tedy na penzi zajištěn 210 zlatými ročně. Boj faráře Kouby za plat učitele Rambouska ale nebylo to jediné, co se v roce 1857 odehrálo.

*„Zároveň zřídila se třetí elementární třída a Třebechovan František Macek na návrh farářův od okresního školdozorce, ač tomu městská rada odporovala, za třetího (osobního) podučitele ustanoven jest.“*¹⁷²

V roce 1863 se školním inspektorem stal Jan Seifert, který nahradil na této pozici Arnošta Valáška, který nastoupil na pozici ředitele statku Přestavlky.¹⁷³

Páter Flesar zaznamenal i příjmy učitelů a podučitelů učících na třebechovické škole. Podle jeho záznamů dostával dle fasse 210 zlatých, v čemž bylo zahrnuto i sedm zlatých penze. K tomu ještě nutno dodat, že učitel míval byt a topivo zadarmo. První podučitel dostával 163 zlatých a 65 krejcarů k tomu 30 zlatých na byt a čtyři sáhy měkkého dříví. Služné druhého podučitele činilo 142 zlatých a 80 krejcarů, na byt dostával ještě 21 zlatých a stejně jako první podučitel čtyři sáhy měkkého dříví. Třetí podučitel se pak musel spokojit se 132 zlatými a 30 krejcarů a dvěma sáhy, oproti kolegům podučitelům měl však byt zdarma. K tomuto svému zápisu o zdejších poměrech připojil Antonín Flesar ještě doušku: „Z toho vidno, že by tito podučitelové hladem pomřiti museli, kdyby co zdejší rodáci neměli zde každý kus vlastního pole pro zemčata.“¹⁷⁴

V roce 1863 vyvstal nápad pořídit pro školu vybavení. Aby tento nápad mohl být zafinancován, proběhla na den sv. Cyrila a Metoděje „pěvecká a deklamatorní beseda.“ Svým

¹⁷¹ *Tamtéž*, fol. 281r.

¹⁷² *Tamtéž*, fol. 281v.

¹⁷³ *Tamtéž*, fol. 281v.

¹⁷⁴ *Tamtéž*, fol. 281v.

dílem přispělo i ochotnické divadlo a i zdejší děti a učitelé nacvičili hru a mohlo tedy dojít k zakoupení celkem 30 nástěnných tabulí s obrázky zvířat, deset pro první, deset pro druhou a deset pro třetí třídu. K tomu bylo ještě pořízeno Fričovo Malé Museum pro školy národní.¹⁷⁵

Díky kaplanu Flesarovi známe i počty žáků v třebechovické škole ve školním roce 1863/1864. Tři třídy tehdy navštěvovalo celkem 427 dětí, z nich bylo 208 chlapců a 219 dívek a dozvídáme se i o tom, odkud děti pocházely. Třebechovických bylo 344, dětí z Mitrova 9, ze Štěkova 23, z Krňovic 18, z Polánek 8 a z Bědovic 25.¹⁷⁶ Ze zápisu o dalším školním roce se dozvídáme i o rozdělení dětí v rámci tříd. V ročníku 1864/1865 bylo v 1. třídě 150 dětí. Flesar je rozdělil na chlapce a dívky (66 a 76) a protestanty (6 a 2). Navíc zaznamenal ještě další skutečnosti. Docházka nebyla stoprocentní – podle jeho zápisu do školy ve skutečnosti pravidelně docházelo jen 141 dětí a chudých dětí navštěvovalo 1. třídu celkem 32. Pro druhý ročník platí následující údaje: dětí je 146 (68 a 67), dále protestantů 11 (7 a 4), doopravdy do školy chodí 138 dětí a chudých je 18. Podobné údaje jsou uvedeny i o 3. třídě. Děti celkem je 138 (65 a 63), dětí protestantů je 10 (3 a 7), do školy dochází 131 dětí a chudých je 5.¹⁷⁷

Další důležitou změnu přinesl rok 1872, kdy byla zřízena nová dívčí třída, která byla paralelní k tehdejší 3. třídě. Nově vzniklá třída ale nebyla v budově školy ale v prvním poschodí tzv. Rábovského domu, jinak č. p. 87, který stál přímo na náměstí. První učitelkou této třídy byla sl. Anna Čermáková, třebechovická rodačka.¹⁷⁸ Tím ale změny ani zdaleka neskončily. Hned v následujícím roce je městská škola rozšířena o 4. třídu chlapců, ani ta se však nenacházela v budově školy, kde byly první tři třídy. 4. chlapecká třída byla tehdy v nově postavené radnici. Chlapce zde vyučoval František Vyhlíd, který sem přišel z Meziříčí, pocházel však z nedaleké Slatiny.¹⁷⁹

Změny probíhaly i v dalším roce, tehdy byla na žádost obecního zastupitelstva zřízena průmyslová škola, jejímž ředitelem se stal Josef Hudec, akademický řezbář a vyučovalo se v jedné místnosti přímo v jeho domě.¹⁸⁰ Přímo se jednalo o pokračovací školu kreslení a modelování pro zámečníky a hrnčíře.¹⁸¹

¹⁷⁵ *Tamtéž*, fol. 282v–283r.

¹⁷⁶ *Tamtéž*, fol. 283r.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, fol. 283v.

¹⁷⁸ *Tamtéž*, fol. 286r.

¹⁷⁹ *Tamtéž*, fol. 286r.

¹⁸⁰ *Tamtéž*, fol. 286r.

¹⁸¹ Josef HORÁK, Topografický popis všech osad hejtmanskví kralohradeckého, Hradec Králové 1877, s. 54.

Počet dětí navštěvujících třebechovickou školu ale stále rostl, z toho důvodu se v roce 1876 začalo se stavbou nové školní budovy, na níž získaly Třebechovice 2000 zlatých ze zemského fondu.¹⁸² Žáci do lavic v této budově poprvé zasedli 1. září 1877. Tím se však jen děti dostaly do jedné školní budovy. Jejich počet v rámci jednotlivých tříd byl částečně redukován otevřením paralelní 4. dívčí třídy v roce 1883.¹⁸³

Rozvoj řemesel a obchodu ve městě vedl k dalším změnám a v červnu roku 1895 se začalo se stavbou měšťanské školy na místě starší dřevěné budovy obecní školy, vyučovat se zde začalo v roce 1896.¹⁸⁴ To ovšem nebyla jediná památná událost roku 1896. 18. dubna se jednalo o obsazení učitelských míst. Purkmistr František Růžička, mistr zámečnický totiž předložil návrh, podle něhož měli dva učitelé být katolíci, třetí učitel však byl vyznání evangelického. Jednání se účastnil i kaplan Josef Flesar a návrhu se velmi bránil. I přes jeho snahu ale v následném hlasování byl návrh Františka Růžičky přijat. Ve farní kronice je k zápisu o těchto událostech ještě malá douška: *Když pak jsem si postěžoval p.f. vikáři Pelhřimu Novákovi, děkanu a čestnému kanovníku a konsiatoriálnímu radovi, těšil mne a mezi jiným napsal: „Špatný to pták, který do svého hnízda kadí.“*¹⁸⁵ Bohužel pro zdejší katolické duchovní, František Růžička jen odstartoval změny. V roce 1912 byl na zdejší obecnou školu totiž přijat M. Graf, jenž byl židovského náboženství. Následná poznámka o neúspěšných poměrech ve školství je, spíše než zlobná jako v předchozím případě, jen smutným povzdechem.¹⁸⁶

Vznik Československé republiky na vyučování změnil jen málo. V roce 1922 byl vydán tzv. malý školský zákon, kterým se vyučování sjednotilo na osm let školní docházky.¹⁸⁷ Větší zásah znamenala 2. světová válka. Během let 1938–1939 přicházeli ze zabraných Sudet noví učitelé i žáci, během války pak byla škola několikrát zabrána vojskem, bývaly uhelné prázdniny i polodenní vyučování.¹⁸⁸

¹⁸² *Tamtéž*, s. 54.

¹⁸³ Fa-T, *Kniha pamětní fary třebechovické 1863*, fol. 286v.

¹⁸⁴ *Tamtéž*, fol. 286v.

¹⁸⁵ *Tamtéž*, fol. 287r.

¹⁸⁶ *Tamtéž*, fol. 287r.

¹⁸⁷ Jirí KÖSSL – František KRÁTKÝ, *Dějiny tělesné výchovy II. Od roku 1848 do současnosti*, Praha 1986, s. 147.

¹⁸⁸ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004, s. 130.

Školní docházka pak byla upravena zákonem o základní úpravě jednotného školství z roku 1948. Docházka byla z osmi prodloužena na devět let. Dále došlo k zavedení jednotného školství, tj. na stejně staré žáky byly stejně velké nároky. O výuku náboženství se staral paragraf 19. Podle něj je sice škola povinná starat se o náboženskou výchovu v souladu s náboženským vyznáním žáka, současně je však právo vrchního dozoru svěřeno ministerstvu školství a osvěty. A nadto sice učební osnovy náboženské výchovy mají vytvářet církevní orgány, řečené ministerstvo je ale musí nejprve přezkoumat z hlediska občanské a náboženské snášenlivosti.¹⁸⁹

K dalším úpravám dochází v roce 1953. Z devítileté se opět stává osmiletá školní docházka, navíc jsou zrušeny do té doby stále existující obecné a měšťanské školy. Nahrazeny byly osmiletými základními školami.¹⁹⁰ Bez ohledu na všechny změny, základní škola v Třebechovicích funguje dodnes.

5.2 Nepasická škola

Záznamy o škole v Nepasicích jsou již z roku 1803. Tehdy se však vyučovalo jen v zimních měsících, škola navíc neměla žádnou vlastní budovu, vyučovalo se po chalupách v Nepasicích i Blešně. Školní budova byla postavena v roce 1825.¹⁹¹ Vyučování v této staré, dřevěné škole probíhalo až do roku 1877, kdy byla postavena nová škola, což souviselo s rozšířením zdejší jednotřídky o druhou třídu.¹⁹² Na zdejší škole vyučoval podučitel Jan Groul, ten ale byl podle všeho více oddán pití než škole a tak byl v říjnu 1847 ze svého postu odvolán a nahradil jej Václav Pospíšil. Oproti kolegům v Třebechovicích si zdejší podučitel vydělal měsíčně 15 zlatých a 43 krejcarů.¹⁹³

¹⁸⁹ Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon). In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 10. 5. 1948. Dostupné online z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/Search.Result.aspx?q=1948&typeLaw=zakon&What=Rok&stranka=8> [citováno k 26. 6. 2018].

¹⁹⁰ Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon). In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 7. 5. 1953. Dostupné online z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/Search.Result.aspx?q=1953&typeLaw=zakon&What=Rok&stranka=5> [citováno k 26. 6. 2018].

¹⁹¹ Jana RÜCKEROVÁ, *Z místních částí: Nepasice*, In: Třebechovické haló 9, Třebechovice pod Orebem 2000, s. 9.

¹⁹² Josef HORÁK, *Topografický popis všech osad hejtmánství kralohradeckého, Hradec Králové 1877*, s. 57.

¹⁹³ Fa-T, *Knih pamětní fary třebechovické 1863*, fol. 311r.

Díky zápisům kaplana Antonína Flesara se dozvídáme i o počtech dětí tuto školu navštěvujících v roce 1864. Děti katolického vyznání sem docházelo celkem 65 (35 chlapců a 30 dívek), dětí protestantů zde bylo 31 (16 chlapců a 15 dívek).¹⁹⁴

Budova školy postavená v roce 1877 dosud, po mnohých úpravách stojí a je stále dětmi užívána i přesto, že zdejší malotřídka svoje působení ukončila v roce 1976.¹⁹⁵ Nyní se zde totiž nachází mateřská škola.¹⁹⁶

5.3 Jeníkovická škola

V Jeníkovcích velmi dlouho škola chyběla. Děti chodily dříve zčásti do školy v Třebechovicích, zčásti do školy ve Vysokém Újezdě. Problém ale činila vzdálenost mezi Jeníkovci a těmito dvěma místy. Často se stávalo, že děti odsud ve škole chyběly. Situaci se v Jeníkovcích rozhodli řešit v roce 1868 a v dalším roce dostali úřední povolení. Dle zápisu z úředního jednání o stavbě nové školy má být služné 220 zlatých, na vytopení školy má být dáváno sedm sáhů měkkého dříví a náboženství má zde vyučovat katecheta z Třebechovic.¹⁹⁷ Škola byla slavnostně posvěcena farářem Janem Koubou 23. října 1870. Následoval konkurz na místo zdejšího učitele. Ze všech uchazečů vybral školní výbor, jehož předsedou byl Jan Pumr, Václava Šilbocha, podučitele ze Všestar. Jejich návrh následně posoudil a Šilbocha coby prvního jeníkovického učitele potvrdil školní výbor c. k. okresní školní rady v Hradci Králové. S vyučováním se začalo 3. ledna 1871.¹⁹⁸

Stejně jako škola v Nepasicích, ani ta zdejší se dnes už ve svém původním účelu tak docela nevyužívá. Taktéž se jí stal osudným rok 1976, od té doby místní děti patří pod školu v Třebechovicích. Budova národní školy však nezůstala nevyužita. V roce 1980 proběhly nezbytné úpravy a od roku 1981 zde sídlí mateřská škola.¹⁹⁹

¹⁹⁴ *Tamtéž*, fol. 311v.

¹⁹⁵ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004, s. 132.

¹⁹⁶ Jana RÜCKEROVÁ, *Z místních částí: Nepasice*, In: *Třebechovické haló 9*, Třebechovice pod Orebem 2000, s. 9.

¹⁹⁷ Fa-T, *Knih pamětní fary třebehovické 1863*, fol. 322r.

¹⁹⁸ *Tamtéž*, fol. 322v.

¹⁹⁹ Obec Jeníkovice. *Mateřská škola Jeníkovice* [online]. Dostupné z: <http://jenikovice.trebehovicko.cz/matrska%2Dskola%2Djenikovice/os-2396/p1=1651> [citováno k 23. 5. 2018].

5.4 Bělečská škola

V Bělči byla škola odedávna. Vyučování, kam docházely jak místní katolické, tak i protestantské děti probíhalo v obecní chalupě č. 4. Výnosem 30. října 1857 byla tato škola coby katolická podučitelská potvrzena. V reakci na to se ale protestanti bělečtí, krňovičtí a svinarští odvolali a dosáhli toho, že si směli otevřít vlastní školu v roce 1862.²⁰⁰

V rámci katolické školy známe i přesné počty žáků. Do školy docházelo 27 žáků, 17 chlapců a 10 děvčat. Škola byla rozdělena na celkem tři oddělení. V prvním oddělení bylo 7 dětí, ve druhém 12 a ve třetím 8. Chudých, školu navštěvujících dětí bylo 8.²⁰¹

Osobností bělečské školy byl Václav Matuška. Místo učitele zde zastával, ač měl vysvědčení pouze podučitelské po plných 40 let, až do 30. dubna 1874. Bohužel pro něj neměl podle tehdejšího školského zákona nárok na stálou penzi, pouze na 150 zlatých podpory. Po něm sem nastoupil Václav Čejka z Dolního Újezda u Litomyšle po tříleté zkušenosti coby mladší učitel v Jeřicích u Hořic. Podle názoru Františka Zímy, prezentovaným ve farní kronice se o svěřené žáky skvěle staral, byl pilný a k tomu všemu ještě horlivý katolík. Poslední okolnost se mu v tomto působišti podle jeho názoru stala osudnou, neboť bělečtí protestanti se stavěli proti němu a nakonec dosáhli jeho odvolání a přemístění na pozici mladšího učitele do Plotiště. Za Čejkova působení přešla bělečská škola zpod působení pardubického hejtmanství do působení hradeckého, konkrétně se tak stalo k 1. červenci 1873. V následně konané inspekci na počátku školního 1873/1874 byla stará školní budova seznána k dalšímu užívání nezpůsobilou. Následný návrh o spojení obecné katolické a soukromé evangelické školy kvůli námitkám evangelíků neprošel a tak došlo na stavbu nové školy, která byla dokončena v září 1875. Než se však mělo začít vyučovat, přáli si bělečtí katolíci, aby k posvěcení budovy došlo.

„Avšak hle! Spravedlivé toto přání katolíků mezi helvéty veliký způsobilo nepokoj a poskytlo vhodnou příležitost, aby protestanté pravou povahu svou projevili, proslýchalo se mezi nimi, že nová škola po katolicku světiti se nesmí.

Bylo tedy všeliké opatrnosti zapotřebí. Z farního úřadu se Nejd. biskupské Konsistoře a od katolických občanů u c. k. okr. školní rady v Hradci Králové povolení ku svěcení včas

²⁰⁰ Fa-T, *Knih pamětní fary třebechovické 1863*, fol. 331r.

²⁰¹ *Tamtéž*, fol. 332r.

vymohlo. A ačkoliv okr. školní rada poukázala školní radu místní, aby novou školu dle katolického a pakli se jim líbí i dle evangelického způsobu posvětit dala, setrvali helvéti přece při svém odporu, kterýž vzrostl tak, že ještě v neděli 3. října, kde při ranních službách Božích svěcení na třetí hodinu odpolední již bylo ohlášeno, starosta (helv.) nechtěl vydati klíče nové školy a jménem všech helvétů vyhrožoval, že spíše se strhne revoluce a že spíše ku krvavé srážce to přijde, než by se po katolicku světilo. Když pak zástupcové katolíků dostavili se v nesnadném tom postavení na faru o poradu, sestavil jim pisatel řádků těchto kratičký telegram, jímž c. k. okr. hejtmanství v Hradci Králové žádalo se o zastání. Telegram výborně působil.

Snadno lze si domyslet, jak ohromující dojem způsobily od c. k. okr. hejtmana, p. barona Malovce neprodleně zasláné telegramy. Prvním vyzýval starostu bělečského, aby klíče školy vydal hned a činil jej zodpovědným za všechny výtržnosti, kteréž by se při svěcení školy udály.

Druhým pak telegramem zasláným na třebechovickou stanici četnickou poručeno všem četníkům, aby ihned k udržení pořádku do Bělče ku svěcení školy se odebrali a v pádu výtržností aby telegrafickou cestou posilu vojenskou z Hradce povolali. Dle určitých zpráv později došlých bylo v ten den vskutku oddělení vojska v Hradci Králové pro případ potřeby konsignováno.²⁰²

K posvěcení školy nakonec tedy, za přítomnosti školní mládeže, zpěváckého spolku Oreb a spolku vojenských vysloužilců a mnohých diváků z širokého okolí, po prosloveh kaplana Zímy a faráře Jana Kouby skutečně došlo a celá událost se naštěstí obešla bez výtržností.²⁰³

Dodnes se dochovala evangelická škola, která svůj účel plnila do roku 1909, v roce 1923 zde byla zřízena tělocvična Sokola a určitý čas zde sídlil i obecní úřad a městská knihovna. V současné době se budova využívá jako modlitebna Českobratrské církve evangelické.²⁰⁴

²⁰² Tamtéž, fol. 333r.

²⁰³ Tamtéž, fol. 333r–334r.

²⁰⁴ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004, s. 284.

5.5 Spolky Orel, Oreb a Libuše

Ze spolků, které s katolickou církví zdejší kooperovaly, je nutno zmínit především sportovně zaměřený spolek Orel a pěvecký spolek Oreb a svou zmínku si zaslouží i ženská odnož Orebu Libuše.

Ve Východních Čechách byla činnost katolických spolků výrazně podporována biskupem Eduardem Brynychem. V Třebchovicích byl spolek Orel založen v roce 1912 a v rámci Třebchovic se na jeho činnosti výrazně podílel katecheta Josef Světelský.²⁰⁵ Spolu s farářem Josefem Kavou získali od Biskupské konzistoře v Hradci Králové v roce 1931 povolení a nechali přeměnit část hospodářské farní budovy na spolkovou místnost a pronajali ji Orlu na deset let.²⁰⁶ Orel byl během let 1942–1945 zakázán, k jeho obnově však ještě na krátký čas došlo. Od roku 1945 ještě další tři roky fungoval, pak ale došlo ke slučování tělovýchovných spolků a pohltit jej Svaz mládeže.²⁰⁷

Pěvecký spolek Oreb vznikl v roce 1863 a s jeho založením a činností je spojena osoba Antonína Flesara, i když je pravda, že spíše než na pěvecký spolek se jeho zájem zaměřoval na stejnojmenný spolek divadelní.²⁰⁸ V době svého založení měl spolek celkem 51 členů, prvním předsedou tohoto spolku se stal Jan Paiskr a jeho prvním sbormistrem Augustin Weisbauer. Spolek se angažoval při různých společenských akcích, svou činností pomáhal vybírat peníze na všemožné účely, od podpory chudých dětí po nákup zvonu do farního kostela. Oreb byl původně smíšeným sborem, ale v roce 1901 se jeho ženská část oddělila a založila si vlastní spolek, který byl pojmenován Libuše. Během obou světových válek byla činnost spolků přerušena, ale v obou případech došlo u obou spolků k obnově. A společný je i jejich konec. Ten přišel v roce 1972, když zemřel tehdejší sbormistr Orebu Rudolf Klingr.²⁰⁹

²⁰⁵ *Tamtéž*, s. 221.

²⁰⁶ SOkA HK, f. T-AF, inv. č. 100, kart. 1.

²⁰⁷ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebchovice pod Orebem*, Třebchovice pod Orebem 2004, s. 222.

²⁰⁸ Josef Ptáček, *Dobrušský děkan a historik P. Antonín Flesar*, Vlastenectví, církev a společnost v proměnách 19. a 20. století. Příspěvky z konference konané na počest dvoustého výročí narození vlasteneckého kněze a regionálního historika Josefa Mnohoslava Roštlapila dne 15. září 2009 v Dobrušce, Dobruška 2009, s. 2–3.

²⁰⁹ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebchovice pod Orebem*, Třebchovice pod Orebem 2004, s. 138 a 144.

Závěr

Cílem mé práce bylo popsat život z hlediska náboženství a kultury ve farnosti Třebechovice pod Orebem mezi 60. léty 19. a 20. století. Práci ohraničil nástup kaplana Antonína Flesara na zdejší farnost, na opačné straně stojí Josef Jelen a jeho odchod z církve.

Svět a stejně tak i Třebechovicko prošlo během tohoto období výraznými změnami, dvě světové války, vznik nového státu a nástup komunistického režimu znamenaly posun ve společnosti. Tyto změny, jistý odklon lidí od víry jsou jasně viditelné v kapitole věnující se přestupům ve víře. Zde přiložený graf zobrazuje počty lidí, kteří náboženství změnili. Ukazuje, že lidé spíše katolickou církev opouštěli, než aby do ní vstupovali. A ačkoli je to graf dokládající náboženskou konverzi, totožná situace byla i co se týká křtu, biřmování, sňatků a pohřbů. Jejich počty klesají v křivce totožné s touto.

Tato práce se věnovala i třebechovickým duchovním. Ti, snad až na výjimku, kterou představoval Josef Jelen, byli Třebechovicím, pokud mohu hodnotit, dobrými správci. Řada z nich se angažovala v kulturním životě farnosti a jejich přínos ve spolkové činnosti byl značný. Velkou měrou, alespoň na počátku sledovaného období, zajišťovali chod škol ve farnosti, zde ale jejich úloha byla postupně potlačována.

Já sama považuji cíl mé práce za splněný. Z dostupných archivních pramenů a literatury jsem nastínila pohled na život ve farnosti. Jsem si však více než vědoma toho, že je možné tuto práci rozšířit. Zajímavý by byl jistě pohled na hospodářské záležitosti farnosti či porovnání života ve farnosti v období, které sleduje tato práce se starším obdobím, fond Farní úřad Třebechovice pod Orebem není ani zdaleka vyčerpán.

Doufám, že tato práce, pokud se někdo rozhodne dějiny třebechovické farnosti dále zpracovávat, bude ku prospěchu a užitečné informace přinese třeba i zájemcům o regionální historii.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Farní archiv Třebechovice pod Orebem, *Kniha pamětní fary třebechovické 1863*.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Seznam chlapců jinde narozených a zde zemřelých*, inv. č. 12, kn. 23.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Kniha konvertitů 1863–1930*, inv. č. 14, kn. 22.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Ohlášky bohoslužeb 1906–1923*, inv. č. 15, kn. 28.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Ohlášky bohoslužeb 1923–1947*, inv. č. 16, kn. 29.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Funkční kniha 1895–1936*, inv. č. 20, kn. 5.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Funkční kniha 1937–1951*, inv. č. 21, kn. 30.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Snubní protokoly 1861–1865*, inv. č. 30, kn. 13.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Snubní protokoly 1866–1869*, inv. č. 31, kn. 14.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Snubní protokoly 1870–1872*, inv. č. 32, kn. 15.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Ohlášky snoubenců 1860–1889*, inv. č. 33, kn. 16.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Ohlášky snoubenců 1890–1913*, inv. č. 34, kn. 17.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Ohlášky snoubenců 1914–1944*, inv. č. 35, kn. 18.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Ohlášky snoubenců 1945–1952*, inv. č. 36, kn. 19.

SOkA HK, f. Farní úřad Třebechovice pod Orebem, *Orlovna 1931*, inv. č. 100, kart. 1.

Literatura

- BADAL, Milan, *Jelen: Rekviem za kardinála (recenze)*, Sursum 2-3, 1986, s. 107–108.
- BERGER, Rupert, *Liturgický slovník*, Praha 2008.
- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad*. Praha 1979.
- BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- CROŮ, Jana, *Královehradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014.
- DOMEČKA, Ludvík – SÁL, František Ladislav, *Královehradecko*, Hradec Králové 1935.
- DVOŘÁK, Jaroslav, *Kronika války roku 1866 v Třebechovicích a okolí*, Hradec Králové 2001.
- FLESAR, Antonín, *Poznámky o faře třebechovické*, Hradec Králové 1865.
- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava – PRAŽÁKOVÁ, Jana, *Biografický slovník archivářů v českých zemích*, Praha 2000.
- HOFMANOVÁ, Miroslava a kol., *Třebechovice pod Orebem*, Třebechovice pod Orebem 2004.
- HORÁK, Josef, *Topografický popis všech osad hejtmanství kralohradeckého*, Hradec Králové 1877.
- KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991.
- KÖSSL, Jiří – KRÁTKÝ, František, *Dějiny tělesné výchovy II. Od roku 1848 do současnosti*, Praha 1986.
- MORAVEC, Jaroslav – VOBORNÍK, Jan – TLÁSKAL, Jaroslav, *Nové Město nad Metují a jeho kraj: samostatná příloha městečka Nového Hrádku, městyse Krčína a 57 obcí politického okresu novoměstského*, Praha 1940.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie všeobecných vědomostí; Díl 3, B-Bianchi*.
- PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny; Díl 4. S-Ž*, Praha 1957.
- PTÁČEK, Josef, *Dobrušský děkan a historik P. Antonín Flesar, Vlastenectví, církve a společnost v proměnách 19. a 20. století. Příspěvky z konference konané na počest dvoustého výročí narození vlasteneckého kněze a regionálního historika Josefa Mnohoslava Roštlapila dne 15. září 2009 v Dobrušce*, Dobruška 2009, s. 2–3.
- RÜCKEROVÁ, Jana, *Z místních částí: Nepasice*, In: Třebechovické haló 9, Třebechovice pod Orebem 2000, s. 9.
- SOLAŘ, Jeroným Jan Nepomucký, *Dějepis Hradce Králové n. Labem a biskupství hradeckého*, Praha 1870.

ŠESTÁK, Miroslav, *Josip Juraj Strossmayer (katolický biskup – chorvatský národní politik – mecenáš)*, Slovanický přehled 76 (6), 1990, s. 522–528.

Třebechovice pod Orebem, Praha 1932.

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon). In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 10. 5. 1948.

Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon). In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 7. 5. 1953.

Internetové zdroje

www.bihk.cz/dieceze/vikariat/hradec-kralove/

www.commons.wikimedia.org/wiki/File:Pomn%C3%ADk_z_v%C3%A1lky_1866_-_%C4%8D.288.JPG

www.farnostklasterec.cz/home/historie/klasterecti-knezi

www.farnost-trebechovice.webnode.cz/kostely/

www.jenikovice.trebehovicko.cz/matrska%2Dskola%2Djenikovice/os-2396/p1=1651

www.oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_7_IX

www.plus.rozhlas.cz/josef-jelen-knez-i-normalizator-6512913

Přílohy

1. Třebechovice pod Orebem a okolní vesnice během 2. vojenského mapování (1852-1853)²¹⁰

²¹⁰ Převzato z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_7_IX [3. 3. 2018]

2. Královehradecký vikariát se zvýrazněnou farností Třebechovice (současný stav)²¹¹

3. Pohled na Třebechovice z Orebu (kolem 1930)²¹²

²¹¹ Fotografie z webových stránek královehradeckého biskupství, dostupné online: <http://www.bihk.cz/dieceze/vikariat/hradec-kralove/>. [13. 3. 2016].

²¹² Akvarel Josefa Prášila se nachází v publikaci vydané městskou radou v Třebechovicích pod Orebem. *Třebechovice pod Orebem*, Praha 1932. s. 1.

4. Znak města Třebechovice²¹³

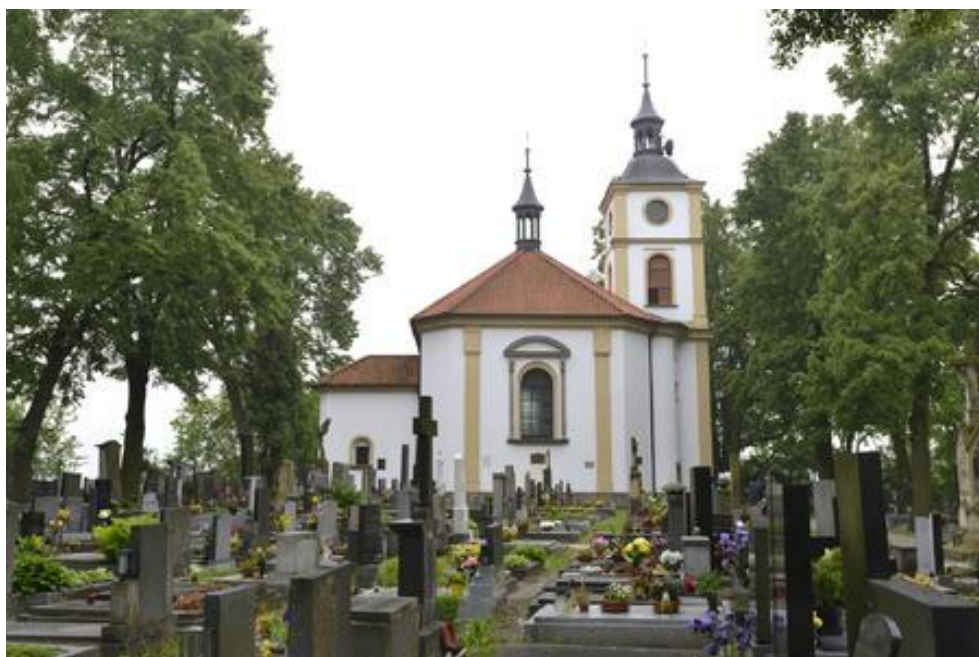
5. Kostel sv. Ondřeje v Třebechovicích²¹⁴

²¹³ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, s. 6.

²¹⁴ Převzato z: <https://farnost-trebechovice.webnode.cz/kostely/> [3. 3. 2018].

6. Kostel Božího Těla na Orebu²¹⁵

7. Kostel sv. Jakuba staršího ve Vysokém Újezdě²¹⁶

²¹⁵ Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, s. 40.

²¹⁶ Převzato z: <https://farnost-trebechovice.webnode.cz/kostely/> [3. 3. 2018].

8. Kostel sv. Petr a Pavla v Jeníkovcích²¹⁷

9. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Krňovicích²¹⁸

²¹⁷ Převzato z: <https://farnost-trebechovice.webnode.cz/kostely/> [3. 3. 2018].

²¹⁸ Převzato z: <https://farnost-trebechovice.webnode.cz/kostely/> [3. 3. 2018].

10. Kostel sv. Máří Magdaleny v Ledcích²¹⁹

11. Kaplan Antonín Flesar²²⁰

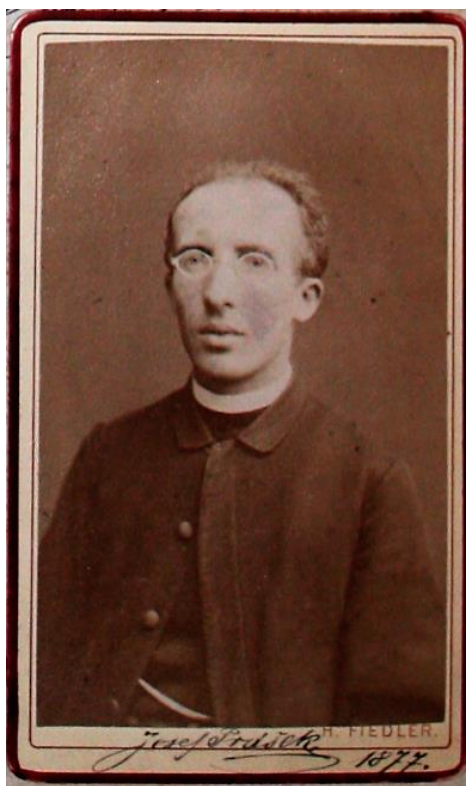
²¹⁹ Převzato z: <https://farnost-trebechovice.webnode.cz/kostely/> [3. 3. 2018].

²²⁰ *Kniha pamětní fary trebechovické 1863*, T-AF, fol. 43r.

12. Kaplan František Zíma²²¹

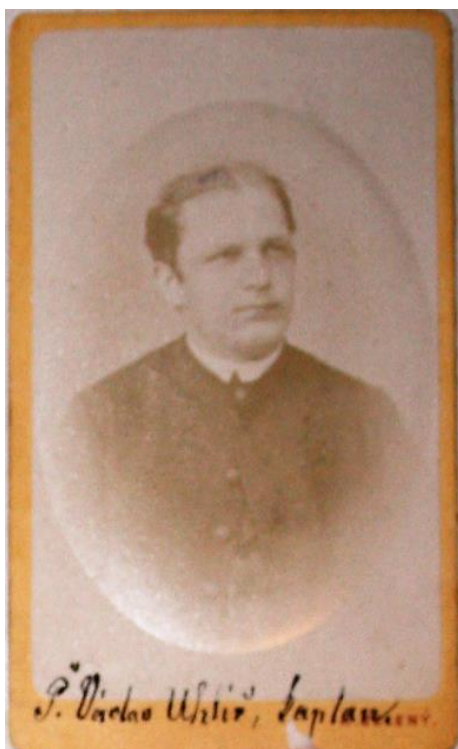
13. Kaplan Josef Prášek²²²

²²¹ Fa-T, *Kniha pamětní fary třebechovické* 1863, fol. 58r.

²²² *Taméž*, fol. 58r.

14. Kaplan Václav Uhlíř²²³

15. Farář Josef Řehák²²⁴

²²³ *Tamtéž*, fol. 58v.

²²⁴ *Tamtéž*, fol. 59v.

16. Farář Josef Dokonal²²⁵

17. Katecheta Josef Světelský²²⁶

²²⁵ Josef Dokonal byl v Třebechovicích pod Orebem od roku 1895 kaplanem. V roce 1900 odešel ale později, v roce 1917, se sem jako farář vrací. *Knih pamětní fary třebechovické 1863*, T-AF, s. 61.

²²⁶ V *Knize pamětní fary třebechovické 1863* je sice fotografie přiřčena Josefu Jelenovi, ten to ale být nemůže. Na fotografii je zachycen skutečně Josef Světelský, jak dokládá fotografie zde označená jako č. 31, na níž je týž muž zachycen spolu s farářem Kavou v roce 1932. V té době bylo Josefu Jelenovi 11 let. *Tamtéž*, s. 71.

18. Farář Ferdinand Hanousek²²⁷

19. Kaplan Karel Kyseló²²⁸

²²⁷ Tamtéž, s. 61.

²²⁸ Tamtéž, s. 63.

20. Kaplan Ladislav Kunte²²⁹

21. Kaplan Karel Jirka²³⁰

²²⁹ Tamtéž, s. 65.

²³⁰ Tamtéž, s. 65.

22. Kaplan Josef Jakubec²³¹

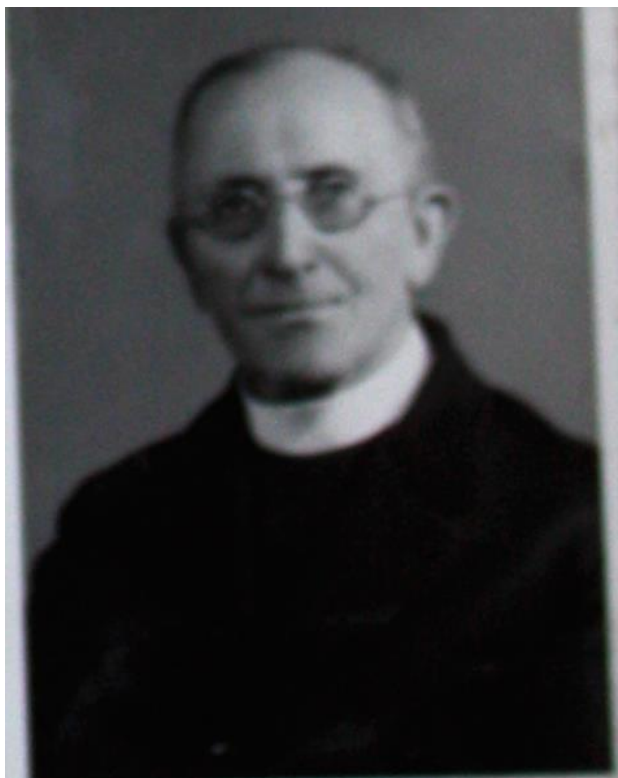
23. Farář Josef Kava²³²

²³¹ *Tamtěž*, s. 66.

²³² *Tamtěž*, s. 67.

24. Kaplan Kašpar Falta²³³

25. Administrátor Stanislav Marek²³⁴

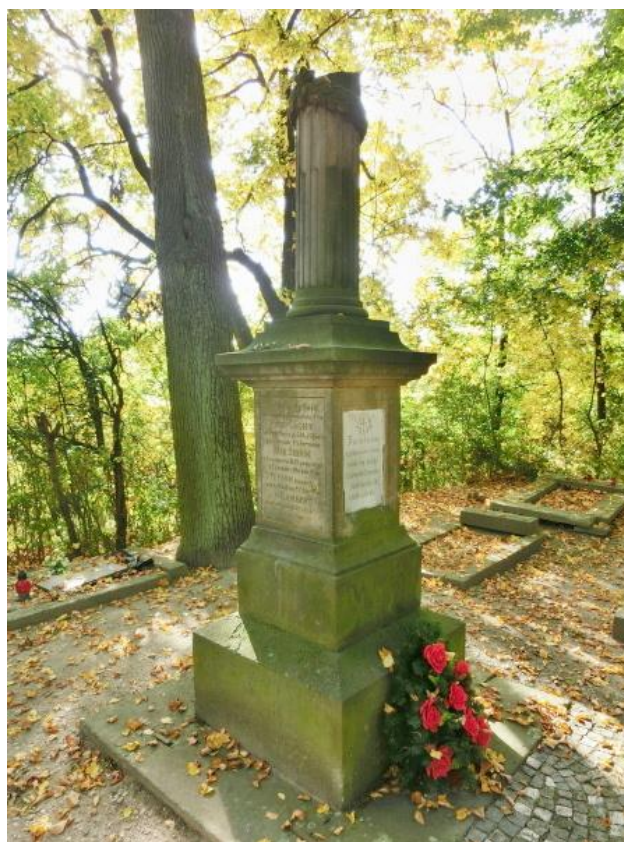
²³³ *Tamtéž*, s. 68.

²³⁴ *Tamtéž*, s. 70.

26. Administrátor Josef Jelen²³⁵

27. Pomník padlých v prusko-rakouské válce 1866²³⁶

²³⁵ Josef JELEN, *Jeden z prokletých*, Český Těšín 1998, s. 85.

²³⁶ Převzato z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pomn%C3%ADk_z_v%C3%A1lky_1866_-_%C4%8D.288.JPG [3. 3. 2018].

28. Stará škola v Třebechovicích pod Orebem²³⁷

29. Nová školní budova²³⁸

²³⁷ Škola byla zbourána v roce 1895. Miroslava HOFMANOVÁ a kol., *Třebechovice pod Orebem*, s. 131.

²³⁸ *Tamtéž*, s. 131.

30. Měšťanská škola²³⁹

31. Fotografie členů sdružení Orel v roce 1932²⁴⁰

²³⁹ *Tamtéž*, s. 135.

²⁴⁰ *Tamtéž*, s. 222.